

*Zeegel van de kooplieden van Harderwijk uit 1262.
Randschrift: "sigillum burgensium de harderwiche"*

kwartaalblad van
HERDEREWICH
de oudheidkundige vereniging
van Harderwijk en Hierden

VITTEPRAETJE

Kwartaalblad van de Oudheidkundige Vereniging "HERDEREWICH"
Postbus 210 3840 AE Harderwijk
e-mail: redactie@herderewich.nl Internet: www.herderewich.nl
Giro 303 61 92

In dit nummer:

Rectificaties	pag. 2
Oproep n.a.v. de excursie naar Bourtange en Ter Apel	pag. 2
Van de penningmeester	pag. 2
Carolus Linnaeus, waarom naar Harderwijk?	pag. 3
Nederlandsche Jaerboeken (deel 1768) (3)	pag. 11
Verpaupert Harderwijk?	pag. 14
Archieven, schatkamers van geschiedenis (lezing van 23-4)	pag. 15
Geschiedenis der Christelijke Kerk in Nederland" in taferelen (1)	pag. 19
Wat is onze wereld veranderd!	pag. 25
"Markant - 50 Harderwijkers en Hierdenaren"	pag. 26
Veldkampkerk viert vijftigjarig jubileum	pag. 27
Asbestona te Harderwijk	pag. 29
Van alles wat ver-EEUW-igd (33)	pag. 33
Een Harderwijker in Zuid Afrika	pag. 39
Harderwijkers en/of Hierders (31)	pag. 40
Samenstelling bestuur, werkgroepen en meewerkende leden	pag. 43

+ een losse agenda

Rectificatie 1

Meerdere lezers maakten ons attent op een onjuistheid. Op blz. 22 van het vorige Vittepraetje, staat bij de noten, onderaan het artikel "Uit de oude doos", als lokatie voor de afbeelding, Havendam hoek Zoutkeet. Dit moet echter zijn "hoekje aan de Scheepssingel".

Rectificatie 2

In het artikel over de Zuiderzeepartij van Eibert den Herder is een kleine fout geslopen. In het vorige Vittepraetje vermeldde de auteur dat een aantal bruinvissen naar Harderwijk is gekomen aan het begin van de jaren zestig. Dit is echter niet waar. Een medewerkster van het Dolfinarium maakte hem hierop attent. In Harderwijk werden indertijd zeeleeuwen opgevangen.

Oproep n.a.v. de excursie naar Bourtange en Ter Apel

Beste reisgenote, mevrouw(?) die in het klooster Ter Apel een "bijbels" kwartet kocht en kwartetsspellen spaart.

Wilt u, **in verband met dubbele kwartetten**, contact opnemen met: mevrouw M.G. van Rossem-Petersen, Busken Huëtlaan 33, 3842 CR Harderwijk. Tel. 0341- 42 01 92

Van de penningmeester

Een blijde penningmeester kan u rapporteren dat de meeste leden hun contributie voor dit jaar hebben betaald.

Er zijn zelfs leden die een extra bedrag hebben overgemaakt als donatie aan de vereniging. Onze hartelijke dank daarvoor.

Voor de leden die nog niet hebben betaald: maakt u s.v.p. de verschuldigde contributie omgaand over op giro 303 61 92 ten name van Oudheidkundige Vereniging Herderewich te Harderwijk.

De facturen van onze leveranciers moeten ook betaald kunnen worden.

De porti, voor het "Vittepraetje" van maart jl, was maar liefst Euro 132,= en moet kontant worden betaald. Uw geld is hard nodig.

Carolus Linnaeus, waarom naar Harderwijk?

N.C.R. de Jong

Carl Linné werd geboren op 23 mei 1707 te Rashult in Zweden. Na de Latijnse school studeerde hij aan de universiteit van Lund en later die van Uppsala.

De vader van zijn verloofde, dokter J. Moraeus, keurde het huwelijk met zijn dochter Sara pas goed als Carl een doctors titel had behaald. Een doctorstitel in de geneeskunde kon Carl niet in Zweden verkrijgen. Hij vertrok daarvoor naar de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden.

Waarom naar Nederland?

In Zweden was omstreeks 1600 geen arts en geen apotheker. Men behielp zich met de volksgeneeskunde. Dit zou nog lang voortduren. Wel was in 1477 te Uppsala de eerste Zweedse universiteit gesticht, maar die moest door landelijke problemen weer spoedig gesloten worden. De heropening vond plaats in 1593. Twee jaar later werd een leerstoel voor de geneeskunde opgericht. Doordat er geen geschikte hoogleraren gevonden konden worden, bleef deze tot 1613 onbezet. In dat jaar werd Joannes Chesnecopherus als professor in de geneeskunde aangesteld. Hij werd opgevolgd door Kerstenius.

In 1617 breidde men de faculteit met een tweede leerstoel uit en wel voor de praktische geneeskunde. Het aantal medische studenten bleef zeer gering. Wel waren in de tijd van koning Gustaaf Wasa (1523-1560) enkele buitenlandse artsen in Zweden. Onder hen bevond zich Hendrik van Diest, een bekende Amsterdamse arts, die lijfarts van Gustaaf Wasa werd. De Nederlander Wolhemnius bekleedde dezelfde functie bij Gustaafs opvolgers de koningen Erik XIV en Johan III. Koningin Christina benoemde twee Zweedse artsen als lijfarts. Beiden hadden hun studie in Leiden gevolgd.

Portret Olof Rudbeck sr.

Olof Rudberck jr.

Lars Roberg

In 1660 werd professor Olof Rudbeck sr. benoemd tot hoogleraar in de geneeskunde, een jaar later Pehr Hoffvenius (1630-1682). Onder hun leiding beleefde de medische school te Uppsala haar eerste bloeiperiode. Rubecks' verdiensten vonden erkenning in een koninklijke stipendium, dat bestemd was voor een buitenlandse reis. Rubeck reisde naar professor Johannes Hornius in Leiden met wie hij reeds een briefwisseling onderhield. Rubecks' verblijf in ons land was voor hem het begin van zijn internationale faam. Rubeck liet het Academiehuis in Uppsala verbouwen tot een anatomische gehoorzaal naar Leids voorbeeld. Hij bestelde ook geneeskundige boeken uit de Nederlanden. Tevens breidde hij de Hortus uit met meer dan 800 uit Nederland meegebrachte planten en zaden. Bij de uitvoering van het planten werd Rubeck geholpen door een Nederlandse tuinman. De bovengenoemde professor Hoffvenius had eveneens in Leiden gestudeerd en was daar in 1660 gepromoveerd.

Toen Rudbeck sr. met emeritaat ging werd hij opgevolgd door zijn zoon Olof Rudbeck jr. Deze had in Leiden en Utrecht gestudeerd en promoveerde in de laatstgenoemde plaats. Lars Roberg, die de plaats van Hoffvenius had ingenomen had tien jaar in het buitenland vertoefd. Hij promoveerde in 1693 te Leiden. Hij toonde zich een goede leerling van de Leidse School te zijn, welke lijn hij in zijn colleges volgde.

Johan Stensson Rothman was student bij Rudbeck jr. en Roberg. Hij werd in 1710 als ongediplomeerde kracht onder toekenning van bevoegdheden van een arts uitgezonden. In 1713 stak hij met een Hollands schip over naar Amsterdam om zijn titel te behalen en zijn kennis uit te breidden. In december promoveerde hij bij professor **Bartholomeüs de Moor te Harderwijk**, waarna hij naar Leiden vertrok. Hij volgde daar colleges bij Herman Boerhaave. In

1714 keerde Rothman terug naar Zweden en legde het verplichte examen met lof af. Van deze Johan Rothman krijgt Carl Linné privé-lessen om zich voor te bereiden op de universiteit en de grondslagen van de geneeskunde. Op de universiteit van Uppsala maakte Carl tevens kennis met Rudbeck.

Uit dit korte overzicht blijkt dat de invloed van de Nederlandse geneeskunde in Zweden destijds groot is geweest. Het is daarom niet verwonderlijk dat Carl Linné naar de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden ging om te promoveren.

Waarom Harderwijk?

Er zullen waarschijnlijk een aantal redenen zijn geweest, waarom Carl Linné voor de Gelderse Academie heeft gekozen om te promoveren.

Ten eerste: De bekendheid van de Gelderse Academie in Zweden

Linnaeus was niet de eerste Zweedse medische student die naar Harderwijk kwam om te promoveren. Vóór 1700 hadden drie Zweden gestudeerd aan de Gelderse Academie: Olaus Christophorus Ursinus (1648), Elaus Terseus (1649) en Benght Ribbing (1664). Waarschijnlijk hebben ze hun titel elders behaald. Ze worden niet genoemd in het album promotorum van de Gelderse Academie.

Van 1700 tot de komst van Linnaeus in 1735 promoveerden 22 Zweedse studenten in de geneeskunde in Harderwijk.

1. Magnus Gabriel Block uit Stockholm (1669-1722). Hij werd op 23-8-1701 ingeschreven. Op 30 augustus promoveerde hij bij professor E.W. Westenberg. Block werd in 1704 provinciaal medicus van Ostergötland, in 1719 assessor van het Collegium Medicum. Hij werd eveneens in 1719 in de adelstand verheven. Block was later één van de voornaamste vertegenwoordigers van de Verlichting in Zweden.
2. Joannes Christophorus Heijne eveneens uit Stockholm. Hij werd ingeschreven op 30 augustus 1704. Op 11 september promoveerde hij bij professor Theodorus Janssonius van Almeloveen. Heijne werd later in de Zweedse adelstand verheven. In 1719 werd hij assessor van het Collegium Medicum en in 1731 archiater.
3. Christianus Ström werd op 22 september 1706 ingeschreven en promoveerde de volgende dag bij professor Westenberg.
4. Tegelijk met Ström werd Johannes Linder (1678-1724) ingeschreven. Ook hij promoveerde op 23 september bij professor Westenberg. Beide studenten hadden onder ede verklaard, dat zij te arm waren om de promotiekosten van 200 gulden te kunnen betalen. De kosten werden verlaagd tot 100 gulden. Ström had reeds twee jaar bij Herman Boerhaave te Leiden College gevolgd. In die tijd had hij eveneens de

samenstelling van Leeuwenhoeks microscopen bestudeerd. Hij werd lid van het Collegium Medicum en tevens provinciaal arts in Merike en Wermland. Hij schreef o.a. de Flora Wiksbergensis, één van de eerste streekflora's van Zweden. Johannes Linder werd later in de Zweedse adelstand verheven en in 1719 assessor van het Collegium Medicum. Naast arts was hij ook dichter.

5. Carolus Pelt was zoon van Nederlandse ouders en geboren in Stockholm. Werd op 15 oktober 1706 ingeschreven en promoveerde de volgende dag bij professor Westenberg. Hij werd stadsarts te Gävle. Pelt stierf in 1756.
6. Nicolaus Boey, afkomstig uit Stockholm, liet zich op 23 april 1709 inschrijven aan de Gelderse Academie. Een dag later promoveerde hij bij professor Westenberg. Boey werd in 1715 provinciaal medicus te Närke en in 1719 te Skane. In 1724 werd hij benoemd tot stadsfysicus van Stockholm en tevens assessor van het Collegium Medicum. Vanaf 1737 tot zijn dood in 1739 was hij admiraliteitsarts. Hij werd in die functie opgevolgd door Linnaeus.
7. Jacobus Ludeen uit Scara liet zich op 8 juni 1712 inschrijven. Hij promoveerde (gratis) op 10 juni 1712 bij professor Almeloveen. Ludeen was in 1709 provinciaal arts voor Skaraborgsleen, waar hij Linnaeus' latere schoonvader Maraeus opvolgde. Hij stierf reeds in 1712.
8. Jacobus S. Rothman schreef zich in op 18 december 1713. Op 28 december promoveerde hij bij professor Bartholomeüs de Moor. Rothman werd later Linnaeus' leraar.
9. Osvenus Leopoldus liet zich op 1 juli 1720 inschrijven. Hij promoveerde op 13 juli 1720 honorus causa, zonder examen af te leggen. Leopoldus kon aantonen dat hij reeds in Zweden de praktijk had uitgeoefend. Hij was van 1710 tot 1720 provinciaal medicus in Skäne.
10. Constantin Soem was in Amsterdam geboren. Zijn vader was een Zweedse arts. Hij liet zich op 6 februari 1721 inschrijven. Zijn promotie vond plaats op 23 april 1721. De promotor was professor De Moor. Soem werd in 1731 assessor van het Collegium Medicum en in 1739 stadsfysicus van Stockholm.
11. Eric Carelberg uit Stockholm schreef zich in op 6 februari 1721 en promoveerde bij professor De Moor op 10 juni 1721. Hij werd provinciaal medicus voor Öster-Götland, maar stierf kort daarop.
12. Ericus Victorin werd tweemaal ingeschreven en wel op 29 oktober 1722 en op 27 maart 1723. Hij behaalde zijn doctorstitel op 13 april 1723 bij professor De Moor. Victorin werd in 1729 assessor van Collegium Medicum. Hij werd "Superintendent" van de minerale bron te Loka en liet in 1727 een publicatie over deze bron verschijnen.

13. Jacobus Boethicus (1690-1748), ingeschreven op 2 september 1724, promoveerde op 4 september. Hij werd stadsarts en provinciaal arts te Göteborg.
14. Daniël Lindewal werd op 20 juni 1725 ingeschreven en promoveerde op 25 juni 1725. Hij werd eerst provinciaal arts van Bleinge en in 1728 admiraliteitsarts te Karlskrona, de belangrijkste Zweedse marinebasis.
15. Hermanus Spöring (Herman Dietrich Spöring) werd op 18 mei 1726 ingeschreven en promoveerde dezelfde dag nog bij professor Johannes de Gorter. Hij werd in 1728 benoemd tot hoogleraar in Åbo in Finland.
16. Petrus Lundman liet zich op 7 oktober 1727 inschrijven. Op 10 oktober promoveerde hij bij professor De Gorter. Landman schonk later zijn dissertatie "de Juniperus" aan Linnaeus.
17. Nicolaus Rosen (1706-1773) schreef zich in op 11 november 1730 om twee dagen later te promoveren bij professor De Gorter. Daarvoor had hij aan Duitse, Franse, Italiaanse en Nederlandse universiteiten gestudeerd. Rosen was later een collega en aanvankelijke tegenstander van Linnaeus. Rosen werd beroemd als chemicus. De universiteit te Uppsala dankt aan hem de verbetering van het klinisch en anatomische gedeelte van de medische opleiding. Hij werd in 1740 hoogleraar, in 1745 archiater en in 1726 in de adelstand verheven.
18. Gustavus Harmens (1699-1774) werd op 1 september 1731 ingeschreven en promoveerde dezelfde dag bij professor De Gorter. Daarvoor had hij gestudeerd bij Herman Boerhaave, Bernard S. Albinus en Willem Jacob van 's-Gravensande te Leiden. Vervolgens bezocht hij Parijs, Engeland, Duitsland en Italië. Zijn promotie geschiedde tijdens zijn tweede bezoek aan ons land. Hij werd in 1732 buitengewoon hoogleraar aan de universiteit van Lund.
19. Georgius Friderich Kühn schreef zich op 3 juli 1733 in en behaalde de doctorstitel op 8 juli bij professor De Gorter. Kühn was chirurgijn op de vloot van koning Karel XII geweest. Hij verdrong in het jaar van zijn promotie.
20. Daniël Fredericus Kehler (1707-1779) liet zich op dezelfde dag als Kühn inschrijven en promoveerde ook op 8 juli bij professor De Gorter. Hij werd medisch adjunct, apotheker en "chemisch laborant" aan de universiteit te Lund.
21. Petrus Leitström (1712-1748) werd ingeschreven op 12 augustus 1733. Ook hij promoveerde bij professor De Gorter, werd assessor van het Collegium Medicum en "hofmedicus".
22. Gustavies Zimmerman (1703-1754) werd op 17 februari 1734 ingeschreven en promoveerde de volgende dag bij professor De Gorter. Hij werd assessor van het Collegium Medicum en stadsarts te Göteborg.

DISSERTATIO MEDICA
INAUGURALIS
IN QUA EXHIBETUR
HYPOTHESIS NOVA
DE
FEBRIUM INTERMITTEN-
TIUM CAUSA.
QUAM

Favente Deo Ter Opt. Max.
Ex Auctoritate Magnifici Rectoris
JOHANNIS DE GORTER,
Philos. & Medic. Doct. atque hujus Facultatis Universæ in
Illustri DUCATUS GELRIÆ & COMITATUS ZUT-
PHANIÆ Academiæ, quæ est HARDEROVICI,
Professoris Ordinarii, ut & Reip. HAR-
DEROVICENSIS Archiatri.
NEC NON

*Consensu Amplissimi SENATUS Academiæ, Nobilissimæque Facultatis
MEDICÆ Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS, summisque in MEDICINA
Honoribus & Privilegiis rite & legitime consequendis,

Eruditorum examini submittit

CAROLUS LINNÆUS

Smol-Svecus : Stip. Wredian.

Ad diem 23. Junii. hora locoque solitis

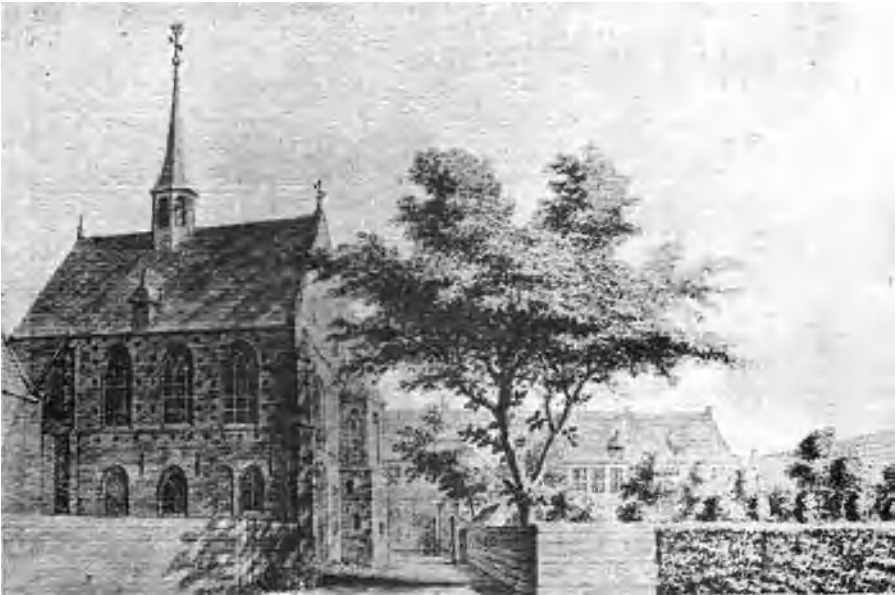
Apud Hæred. IOH. RAMBEN. Academiæ Ducatus
Gelriæ & Comitatus Zutphanicæ Typographi, Ord. cto. 13. cccxxxv.

ren, maar gezien de kosten en zijn financiële situatie was dat niet mogelijk. Hij moest naar een goedkopere universiteit omzien.

Harderwijk was in Zweden bekend gezien de 23 studenten die hem voorgedaan waren. De meesten hadden in Zweden een goede baan gekregen. Een aantal was verbonden aan de universiteit van Uppsala. Aan deze universiteit had Linnaeus gestudeerd. Het was ook bekend dat het promoveren in Harderwijk niet lang duurde. Dit kwam Linnaeus goed uit gezien de financiën, maar ook de haast waarmee hij zijn documenten die hij op zak had wilde publiceren.

Daarbij kwam dat professor Johannes de Gorter, leerling van Boerhaave in de medische wereld een goede naam had.

Alles bijeen genomen koos Carl Linné daarom voor de Gelderse Academie te Harderwijk om zijn proefschrift te verdedigen.

Academiegebouw ten tijde van Linnaeus. Nu, anno 2007, Catharinakapel

Literatuur:

Boerman, Albert Johan, Carolus Linnaeus als middelaar tussen Nederland en Zweden, Utrecht, 1953.

Broberg, Gunnar, Carl Linnaeus, Stockholm, 2006.

Beijer, dr. T., Linnaeus' promotie te Harderwijk, Herderewich Kroniek 12e jaargang no. 3-1985
Hagberg, Knut, Carl Linnaeus, de bloemenkoning, Amsterdam, 1964.

Jong, N.C.R. de, Carolus Linnaeus in Nederland, Vittepraetje, 2e jaargang 3-4, 1998.

Kruizinga, J.H., Carolus Linnaeus, AO-boekje 1406, Amsterdam, 1972.

Wit, dr. H.C. de, Linnaeus, 1707-1778, AO-boekje 659, Amsterdam.

Wrangel, E., De betrekkingen tusschen Zweden en de Nederlanden, Leiden, 1901

*In het gemeentearchief, beheerd door het Streekarchivariaat Noordwest-Veluwe, berust o.a. een unieke boekenreeks met als onderwerp: **Merkwaardigste geschiedenissen die voorgevallen zijn binnen den omtrek der Verenigde Provintien sedert het begin van 't Jaer MDCCXLVII.** De reeks bestrijkt de periode van 1747 tot 1798 en is daarmee completer dan menig universiteitsbibliotheek. Wat men schrijft over Harderwijk wordt als een nieuw feuilleton in het Vitepraetje gepubliceerd. Van 1750 t/m 1767 werd Harderwijk niet vermeld.*

HARDERWYK (blz. 883 t/m 887)

Den 15 van de jongste Grasmaend, is alhier van wege Burgemeesteren, Schepenen en de Raed dezer Stad eene Publicatie afgekondigd, waer by geboden wordt, "dat zig niemand zal hebben te onderstaan, aan iemands heggen te breeken, of eenig hout, 't zy dood of levendig, daar uit te haalen, en vooral zig wagten, van zig in eens anderen Hof, ten ondanke des Eigenaars of Gebruikers; te begeven by dage of by nagte, en aldaar eenige geweldenarye ofte moedwilligheid aanterigten, huisjes te openen en te beroven, vrugten te vernielen, of weg te nemen, bedden en planten te vertreden, boomen te schenden of weg te nemen, ofte aan de Bezitteren en Gebruikeren eenige schade toe te brengen, alles by poene¹, dat alle die geenen, wie hy ook zyn mooge, die aan alzulke onstuurigheden, in 't geheel heel of ten dele, zal bevonden worden, zich schuldig te hebben gemaakt, als openbare Geweldenaars, Rovers en Verwoestenaars, zullen aangehaald, en als zoodanigen, anderen ten exempel en afschrik, ook, na exigentie² van zaaken, aan den Lyve zullen gestraft werden; Dat het ook aan een ieder wordt vrygelaten, in zyne Hoven, voetangels te leggen, zonder daarvan, by biljet aan de deur, te waarschouwen, zoo als het ook een ieder wordt toegelaaten, zyne Hoven en Goederen te bewaren, en alle geweld met geweld daarvan afteweren, Dat, daarenboven, een ieder, welke eenen anderen in zyn Hof mogt

gewaarworden, tegen zynen wille, 't zy daarin eenige der voorzeide onstuurigheden worden aangerigt, ofte niet, en zulks den Gerigte zal komen aantegeven, op zynen Eed, schoon singulier ³, volkoomen geloof zal genieten; En dat een ieder, die een zoodanige ondaad, of ondaaden, als voorzeid, in zyn, ofte ook eens anders Hof gepleegt, mogt komen te ontdekken, zoo dat de Daader of Daaders in handen der Justitie geraaken, en overtuigd worden, zal genieten een premie van hondert guldens, met verzwijging van zyn naam, en belofte van impunitieit ⁴, zoo hy zelf een Medepligtige ware, ook zelfs dan, wanneer het geperpetreerde⁵ feit reets boven jaar en dag geleden mogt zyn, en dat, ten reguarde

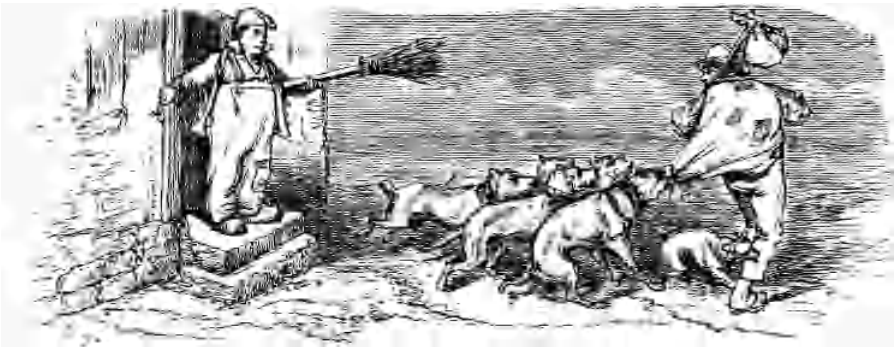
der Geldboeten, de Ouders voor de Kinderen zullen moeten instaan, en dat die geenen, die geene Ouderen hebbende, tot de Geldboete onmagtig waren, arbitralyk gecorrigeert zullen werden; Dat mede niemand in- en tusschen de Hoven zal mogen schieten, ook geene Nachtegalen opvangen, by de boete van tien Heeren Ponden (*), op ieder Nachtegaal te verbeuren, waaromtrent de Ouderen insgelyks voor de Kinderen zullen instaan, en verdere arbitrale correctie, als boven; Dat een ieder zyne doornen, en verdere vuilnis in zyn Hof zal moeten verbranden, of in den grond graven, zonder dat dezelve zal mogen gooien op de gemeene wegen, en paden, tusschen de Hoven, of werpen in de Stads gragten, by de boete van tien Heeren Ponden, welke by den Aanbrenger half zal geprofiteert worden; en zoo 'er doornen of andere vuiligheid voor iemands Tuin gevonden werdt, zal de Eigenaar of Gebruiker, des gerequi-reerd, zig met Eede moeten purgeren, dat hy, noch iemand van zynent-wegen, 't zelve op den gemeenen weg voor zyn Tuin gegooid heeft; Dat ook niemand eenige paarden of koeyen zal mogen weiden, langs de We-gen, op de Bleeken, en tusschen de Hoven, ook geen gras gaan snyden, op eens anders landen, in weerwil der Gebruikers, by vyf Heeren Ponden; Ook een ieder, die in zyn Land wil weiden, 't zelve in goede vreeding zal houden, op dat door dezelve geen schade aan anderen geschiede, by de boete volgens de Willekeur boven de schade met regt; Dat vervolgens niemand tot het weiden van Schaapen zal mogen verhuuren eenige Landeryen, gelegen tusschen 't Spaansche Paard en deze Stad, en zoo westwaerds op; noch ook tusschen de Stad en het eerste Erf in Tonsel, en zoo voort westwaerds na de Zee op, gelyk ook geen Schaapen op dezer Stad Binnen-Enk zullen mogen geweidet worden, by poene van twintig

Heeren Ponden, by den Eigenaar, en ook zoo veel by den Pagter te verbeuren; Dat zoo iemand, in Hierden of Tonsel, eenige Schaapen of Beesten wil dryven, daar by zal stellen een bekwaam Herder, by tien Ponden telkens te verbeuren; En zoo eenige schade geschiedt door Kinderen, Herders, Knegten of Meiden, zullen de Ouders, of Meesters, daarvoor moeten instaan, of de Daaders, onmagtig zynde, daar over gecorrigeerd worden, na exigentie van zaaken; Zoo als zig niemand zal verstouten, eenige oude of jonge boomen, 't zy aan Plantagien, Wallen, Hoven, Steegen, Landen of in Velden, te schenden, takken daar van te haalen, twieg te snyden, of eenig hout, 't zy van de Stad of Particulieren, in eeniger manieren te benadeelen, op eene poene van veertig Heeren Ponden, boven de schade, by den Eigenaar op zyn eed te begrooten, die ook die bootinge en schootinge zelf zal mogen doen, daar voor hy de halve boe te zal genieten; Dat ook niemand enig Vlas, of Hennip, zal moogen reuten⁷ in de gemeene togtslooten, noch hetzelfde braaken binnen deze Stad, by de boete daar toe staande, Eindelyk, dat een ieder zyne Immen⁸ zoo verre van de gemeene wegen zal hebben te stellen, dat daaruit geen onheil te verwagten is, by de boete, daar op te statuëren, na occurrence van zaaken”.

(*) In deze Stad wordt een *Heeren Pond* betaeld met 10 Stuivers

Noten

23.	poene	= straf, boete.
24.	exigentie	= een goed verloop hebben of tot haar recht komen.
25.	singulier	=in het algemeen uitzonderlijk, merkwaardig.
26.	impuniteit	=straffeloosheid, het uitblijven der straf.
27.	geperpetreerde	=vergiftenis geschonken voor bedreven kwaad, met kwijtschelding van de daarop staande straf.
28.	gerequireerd	=geest?
29.	reuten	=Van of met betr. tot (de stengels van) vlas of hennep: de werking van water (laten) ondergaan, zoodat de vezels gemakkelijker kunnen worden gescheiden (bron WNT).
30.	Immen	=bijen of bijenvolk (bron WNT).

Ingezonden:

Verpaupert Harderwijk?

Lammert Postma, stads- en museumgids

Als je, als stadsgids, met groepen mensen door de stad loopt en hen iets vertelt over onze mooie oude stad en ook nog de gebouwen van binnen laat zien, wil het wel eens gebeuren, dat je opmerkingen krijgt over wat men te zien krijgt.

Een paar voorbeelden ter illustratie:

1. **Het Linnaeustorentje.** Uitgerekend in het Linnaeusjaar kunnen we dit torentje niet van binnen laten zien, doordat de duiven er weer vrij spel hebben, hun uitwerpselen achterlaten, nesten maken, kortom het is een grote bende. Als je dan "Snel herstel" (waarom heet dat eigenlijk SNEL Herstel?) dan blijkt, dat men daar al tijden van op de hoogte is maar vanwege kostenbesparing er voor kiest om het schoonmaken in fasen uit te voeren. En tussen de melding en het begin van de herstelwerkzaamheden liggen weken, ja soms zelfs maanden. Ondanks het feit, dat de Vereniging "Groei en Bloei", het Milieucentrum, e.a. aan de bel trekken gebeurt er niets.
2. Iemand attendeerde mij erop, dat rondom de **Joodse begraafplaats "Beth Chaim"** aan de Veldkamp door de Gemeente struiken zijn weggehaald, waardoor de beslotenheid van deze begraafplaats is aangetast. Verder zijn de grafzerken, die enige jaren geleden door een groep leden van "Herderewich" zijn rechtgezet en schoongemaakt (een enorme klus) nu groen uitgeslagen en blijken verschillende zerken te zijn omgevallen, enz. De Gemeente Harderwijk heeft de zorg voor deze begraafplaats. Wij zouden wel iets meer eerbied kunnen hebben voor onze gestorven Joodse inwoners, aldus de zegsman.
3. Nadat verschillende malen vanuit de groepen, die ik door de stad gids, een opmerking werd gemaakt over het pand (van een architect n.b.!) in de Straat van Sevenhuysen, dat daar totaal niet past, komt daar nu de opmerking bij over het **pand van Kienhuis aan de Vischmarkt**, dat al enkele keren een aanfluiting werd genoemd. Wie geeft voor zulke panden toestemming? Een lid van de Welstandscommissie stelde, dat veelal na het klaarkomen van de bouw moet worden vastgesteld, dat op enkele punten wordt afgeweken, maar men kan er dan niets meer aan doen..... Maar wie let erop, dat "in stijl" op dergelijke plaatsen wordt gebouwd? In de 70-er jaren hebben wij laten gebeuren, dat fraaie panden als het Militair Hospitaal, het Postkantoor in de Donkerstraat en nog vele andere zijn verdwenen en nu zeggen we: "hadden we maar....." Zijn we nu doorgeslagen en op weg naar het tegenovergestelde? 't Is maar een vraag, maar de ontvangen opmerkingen moest ik even kwijt al was het alleen maar om later niet te horen: "had je ons niet kunnen waarschuwen?"

lezing van 23 april

Archieven, schatkamers van geschiedenis

Mevr. drs. H.P.W.A van Aalst-Houbraken

Archiefzorg

1. Wat is archief?

Archiefbescheiden, zoals ze in de Archiefwet 1995 worden gedefinieerd, betreffen alle stukken, ongeacht hun vorm, die zijn ontvangen of opgemaakt door de organisatie en bestemd daar te berusten. Het gaat dus heel duidelijk niet over boeken of folders, maar om de weerslag van het handelen van deze gemeente.

2. Waarom is het archief belangrijk?

Er zijn drie redenen waarom archieven zo belangrijk is dat er zoveel aandacht aan wordt besteed. Ten eerste is het belangrijk dat het korte-termijn geheugen van de organisatie goed werkt zodat men gemakkelijk kan nagaan wel-

ke afspraken er wanneer met wie gemaakt zijn.

Ten tweede is het voor de gemeente belangrijk dat verantwoording kan worden afgelegd aan de burger. De parlementaire enquêtes tonen elke keer weer aan dat een goed opgezet archief hierbij cruciaal is.

Tot slot is er nog het belang van het archief als historische bron. Hoe zou het met ons gaan wanneer wij onze wortels niet zouden kennen? Het is langzamerhand algemeen aanvaard dat cultureel erfgoed één van de fundamenten is van de menselijke samenleving. Niet voor niets wordt sinds de oorlogen in het voormalige Joegoslavië, het opzettelijk vernietigen van andermans cultureel erfgoed vervolgd als een oorlogsmisdaad! Maar dat ter zijde.

3. Inhoud en functie Archiefwet 1995

De Archiefwet 1995 regelt dat overheden hun archieven in goede, geordende en toegankelijke staat moeten bewaren.

4. Uit de wet voortvloeiende verplichtingen

Om dit te bereiken moet worden voldaan aan een aantal eisen: een goede ruimte, voldoende en geschoold personeel en voldoende financiële middelen om één en ander in goede banen te leiden.

5. Producten

Ik ga nu iets vertellen over de producten beheren, behouden en benutten. Het vierde product, beleidsvoorbereiding en verslaglegging, spreken m.i. voor zich.

De producten zijn:

* Beheren

Het door middel van inventarissen, plaatsingslijsten en indexen toegankelijk maken van archieven. Een breed acquisitiebeleid waarmee wordt getracht de archieven van plaatselijke en regionale maatschappelijke organisaties zoals kerkgenootschappen en politieke partijen, maar ook het kruiswerk, basisscholen en sportverenigingen voor de toekomst veilig te stellen. Op grond van de archiefwet houdt de streekarchivaris toezicht op het beheer van de niet overgebrachte archieven. In de praktijk komt het erop neer dat de archivaris adviseert bij het oplossen van complexe problemen.

* Behouden

Voorbeeld van "bederf"

Gezorgd moet worden dat de archieven en collecties door middel van de juiste materiële verzorging voor de eeuwigheid bewaard kunnen blijven. Dat wordt bereikt door te streven naar een optimaal klimaat in de archiefbewaarplaats en door de juiste verpakking van de archiefstukken. Wij gebruiken hiervoor zuurvrije dozen en omslagen. Aan de ene kant proberen we zo de stukken zo schoon mogelijk te houden, aan de andere kant neemt dat zuurvrije papier en karton eventueel zuur dat in het papier of de omgeving van de stukken zit, op, zodat chemische schade wordt voorkomen of uitgesteld.

Soms komt het voor dat de schade aan archieven zo groot is, dat een restaurateur moet worden ingeschakeld.

Indien u hierover meer wilt weten, ga ik daar later graag dieper op in, maar omwille van de tijd zal ik dat nu niet doen.

Er zijn stukken die zo vaak worden geraadpleegd (zoals de registers van de burgerlijke stand of het bevolkingsregister) of zo kwetsbaar zijn (zoals kranten) dat het niet verantwoord is ze in origineel aan de bezoekers ter beschikking te stellen. Gelukkig is er een goed alternatief, en dat is micro-

verfilming. Een microfiche is een soort foto van het origineel van het materiaal waar ook negatieven van foto's van gemaakt zijn. Dit wordt in een leesapparaat gelegd, waardoor het beeld zichtbaar wordt. Het origineel hoeft niet meer te worden gelicht (uit de kluis gehaald) en blijft zo behouden voor de toekomst.

Het beheer van de archiefbewaarplaats is een belangrijk onderdeel van het product behouden, aangezien hier het klimaat voor de archiefbescheiden wordt gecreëerd. Dat klimaat is erg belangrijk omdat, als de luchtvochtigheid er te hoog wordt, de kans op schimmelmuitbraken levensgroot aanwezig is. Bijvoorbeeld schimmelexplosies in Putten in 2002 en in Oldebroek in 2006.

Wel zijn in de lucht altijd sporen van schimmels aanwezig. Dat is niet te voorkomen en op zich ook niet erg. Komen die schimmels in contact met een ondergrond die voedsel bevat (bijvoorbeeld papier) en zijn de omstandigheden ideaal (niet te koud en niet te droog) dan gaat die schimmel groeien. Voor die groei heeft hij voedsel nodig en voor je het weet is het papier weggevreten. Grote vlekken en gaten zijn het gevolg. Daarom is het zo belangrijk dat het klimaat in de kluis optimaal is.

Op dit moment voldoet onze archiefbewaarplaats niet aan de eisen zoals die door de Archiefwet gesteld worden. De voorbereidingen voor het oplossen van dit probleem zijn gaande, maar u zult begrijpen dat dit een buitengewoon kostbare aangelegenheid is. Uiteraard zijn er nog meer dingen die uit de kluis gehouden moeten worden, zoals voedsel, in verband met het risico van ongedierte (zilvervisjes, muizen).

* Benutten

Belangstellenden bij het bezoek aan het depot

Dienstverlening aan onderzoekers

Educatie is een belangrijk en interessant onderdeel van het product benutten, omdat hiermee actief naar buiten wordt getreden. Aan de ene kant hebben we het dan over het mede organiseren van projecten op scholen voor basis- en vervolgonderwijs, waarbij de kinderen in het kader van een breder project één of meer bezoeken aan het archief brengen. Dat kan variëren van een korte rondleiding

door de archiefbewaarplaats tot een klein onderzoekje aan de hand van echt bronnenmateriaal. In Harderwijk hebben we hier nog weinig aandacht aan kunnen besteden vanwege de achterstanden die er op het gebied van

Eén van de archiefstukken

beheren en behouden bestaan, maar het is de bedoeling dit in de toekomst wel op te pakken. In Elburg doen we dit sinds enkele jaren regelmatig en de ervaringen zijn erg goed. Leerlingen bekijken het archief na zo'n bezoekje over het algemeen met heel andere ogen dan ervoor. Een ander onderdeel van de educatie is het geven van cursussen aan belangstellenden. Dat kan gaan om paleografie (oud schrift) of genealogie (stamboomonderzoek) maar ook om lokaal historisch onderzoek of archiefbeheer. In het verlengde daarvan ligt het onderdeel voorlichting en publiciteit. Het is duidelijk de bedoeling dat er regelmatig "leuke" activiteiten door het streekarchivariaat georganiseerd worden waarmee de krant wordt gehaald.

Er is sowieso elk jaar een bijeenkomst waarin alle vrijwilligers in het zonnetje worden gezet en de uitgaven die dat jaar gezamenlijk tot stand zijn gekomen, worden gepresenteerd.

De website, die nu al vele duizenden namen bevat van mensen die op de NW-Veluwe hebben geleefd, moet de komende jaren uitgroeien tot een zogenaamde virtuele studiezaal waar onderzoekers een belangrijk deel van hun onderzoek thuis kunnen doen.

Streekarchivariaat
n o o r d w e s t - v e l u w e
elburg • ermelo • harderwijk • nunspeet • oldebroek

Uit: "Geschiedenis der Christelijke Kerk in Nederland" in taferelen (1)

B. ter Haar

een artikel uit 1864, ingezonden door ons lid ds. T.A. Eijsenga

De Geldersche Hoogeschool

"Wie in onze dagen het afgelegene, maar thans door den spoorweg ons na-derbij gebragte, Harderwijk bezoekt, wordt spoedig genoeg door de wandelaars, die hij op zijn pad ontmoet, door de reeks van tavernen en kroegen, die hij in de achterbuurten nevens elkander vindt geschaard, er aan herinnerd, dat daar ter stede het *Depot voor onze koloniale troepen* is gevestigd. Zoo hij nogtans van het glansrijk verledene geene kennis of gedachtenis draagt, zal hij bezwaarlijk zich kunnen voorstellen, dat in die zelfde stad langer dan anderhalve eeuw de achtbare Tempel der wetenschappen heeft gestaan. Wie daarentegen in de geschiedenis des vaderlands en van onze voorvaderlijke inrigtingen voor hooger onderwijs genoegzaam is ingewijd, zal nimmer tot deze oude landstad kunnen naderen, zonder door het bewustzijn te worden aangegrepen, hoezeer ook de beste en schoonste der menschelijke instellingen aan de algemeene wet der vergankelijkheid en onbestendigheid onderworpen zijn! En eene treurig weemoedige herinnering zal hij wijden aan de opkomst, den bloei en den ondergang der **Geldersche Hoogeschool**. Deze te schetsen, daarop het oog en de aandacht onzer lezers te rigten, is de taak, die wij op ons hebben genomen, en waarvan wij ons trachten te kwijten in het nu volgende Tafereel

Oorsprong en stichting

Kansel van de academie
foto: Stadsmuseum

Toen de twaalfde van de Grasmaand in het Munstersche vredejaar was aangebroken, waren reeds vroeg in den morgen de straten van Harderwijk met voetgangers, Geldersche koetskarren en wagens overdekt, en er heerschte allerwege zooveel leven en beweging, dat de anders stille stad in eene onzer meest bevolkte en bedrijvigste handelsteden herschapen scheen. Met ieder uur groeide nog de toevloed van vreemdelingen aan, die van verre en nabij op dit punt waren bijeengestroomd, zoodat - om de taal van een ooggetuige te bezigen - het schijnen kon, "alsof men het geheele land in ééne stad te zamen vond." Wat was, de oorzaak dezer buitengewone beweging, welke zich tegelijk als eene blijde feestviering aankondigde?

De **Geldersche Hoogeschool**, of - gelijk zij, bij het verleende octrooi, in de openbare stukken en besluiten der Staten van Gelderland werd genoemd - de Akademie van het vorstendom Gelre en de graafschap Zutphen zou op dezen gedenkwaardigen dag plegtig worden ingewijd.

Vreemd was het niet, dat Gelderland, het voorbeeld volgende der meeste andere gewesten, in het bezit wenschte te zijn eener eigene Hoogeschool, welke tot opleiding zijner jongelingschap voor de bedieningen in Kerk en Staat en tot bevordering der wetenschap mogt strekken; en evenmin kon het verwondering baren, dat Harderwijk, boven de drie zustersteden Arnhem, Nijmegen en Zutphen, schoon het als stad in rang en aanzien bij deze moest achterstaan, daarop de eerste en voornaamste aanspraak deed gelden. Hier immers was reeds sedert drie eeuwen eene vermaarde school gevestigd, omtrent wier ontstaan en lotgevallen wij mede aan onze lezers eenig verslag zijn verschuldigd.

Het zaad, dat door Geert Groote en de broederen des gemeenen levens was uitgestrooid, was ook hier in eene goede aarde gevallen en bestemd om nog na eeuwen schoone en rijke vruchten te dragen. Het licht, door hen ontstoken, verspreidde ook hier een weldadigen glans, nog vóór dat het licht der Hervorming was angebroken. Als de vrucht hunner lofwaardige pogingen was in de tweede helft der veertiende eeuw te Harderwijk, nevens een **Fraterhuis**, eene school gesticht, welke allengskens in bloei toenam, in de vijftiende eeuw den rang van een gymnasium verwierf, dat door den roem der leeraars, die aan het hoofd dezer inrigting stonden, steeds grooter aantal jongelingen uit verschillende Nederlandsche gewesten tot zich trok, en, na onder den naam van Veluwsche Kwartierschool nog meer uitbreiding te hebben erlangd, de grondslag is geworden, waarop later het gebouw der Geldersche Hoogeschool is verrezen.

Fragment uit de kaart van Nic. Geelkercken (1639)
13 = Fraterhuissteeg, 14 = School, 15 = Bongerdsteeg

Deze oudere school had, even als hare opvolgster, tijden van kwijning en tegenspoed gekend, en was meer dan eens aan den rand van haren ondergang gebracht; maar het scheen alsof de geleden tegenspoed telkens moest dienen, om haar hooger te verheffen en een tijdperk van vernieuwen-bloei te doen volgen. Zóó had in den jare 1503 een ontzettende brand verre het grootste gedeelte der stad vernield. Ook het Fraterhuis en het schoolgebouw lagen in puin; en indien een aloud berigt, dat eene beschrijving geeft van die vreesselijke en schier onherstelbare ramp, welke Harderwijk had getroffen, geloof verdient of juist is uitgelegd, dan vonden, nevens meer dan duizend inwoners, niet minder dan driehonderd-en-vijftig leerlingen dezer school den dood in de vlammen. Wij meenen de juistheid dezer opgave of liever van hare uitlegging te mogen betwijfelen¹ maar hoe overdreven dit berigt ook schijne of werkelijk zij, altijd laat zich hieruit tot het aanzienlijk getal jongelingen besluiten, die bij deze stichting onderwijs in de oude talen en wat toen verder tot eene wetenschappelijke opleiding gerekend werd te behooren, hadden gezocht en gevonden.

Hoe ontzettend deze ramp ook zijn mogt, zij bleek niet onherstelbaar te zijn. Slechts weinige jaren waren er verlopen, of de school was als eene phenix uit hare asch verzezen en, met haren rector Petrus Apherdianus aan het hoofd, trad zij een nieuw tijdperk van tot hiertoe nog ongekenen luister in. Hoe zwaar, eene eeuw later, bij het doorbreken en veldwinnen der Hervorming, de nood der tijden ook op Gelderland drukte, de Veluwsche school overleefde niet alleen de hierdoor ontstane beroerten, maar juist datgene, wat haar met een volslagen ondergang had bedreigd, deed haar in rang hooger klimmen en te digter naderen tot de bestemming, welke zij eens in de rij onzer vaderlandsche Hoogescholen te vervullen had.

Reeds vóór het einde der zestiende eeuw - terwijl het oorlogsvuur nog heftig blaakte - toen de arme Veluwe door oorlogsschatting en andere onheilen, als gevolgen van den krijg, nog meer was verarmd; vóór dat bij het twaalfjarig bestand het gedruisch der wapenen een tijd lang zweeg, en lang vóór dat Groningen, Deventer, Amsterdam en Utrecht zich nog op het bezit hunner scholen konden beroemen, - reeds toen was bij de stedelijke regering van Harderwijk en enkele vrienden en begunstigers der wetenschap het denkbeeld tot rijpheid gekomen, om aan het hier gevestigde gymnasium de wijding en inrigting eener Hoogere of Doorluchtige School te geven, "waar de Geldersche jongelingen, als onder der ouderen oog, tot alle nuttige wetenschap opgeleid en tevens voorbereid konden worden, om, zoo zij later eene Universiteit wenschten te bezoeken, zulks met te meerdere vrucht te kunnen doen". Dit denkbeeld vond weerklink bij de drie kleinere steden van het kwartier, Elburg, Hattum en Wageningen, die, even als Harderwijk "al moesten zij daartoe ook de penningen uit het diepste der beurs ophalen" bereid waren tot bevordering en bereiking van dit doel

de noodige geldelijke offers te brengen. Het vond krachtdadige medewerking bij den Arnhemschen kerkleeraar Fontanus, die én hier én elders, waar in het belang der Kerk iets goeds te stichten viel, den veelzijdigsten invloed wist te doen gelden. En nog meer beteekende het, dat het alzoo ontworpen plan de goedkeuring en toejuiching wegdroeg van prins Maurits,

Prins Maurits

in wien wij gewoon zijn veel meer den onsterfelijken krijgsheld te bewonderen, dan een beschermer der wetenschappen te huldigen, maar die hier althans de overtuigende blijken gaf, "dat - zooals een oud schrijver tot zijnen lof getuigt - hij niet minder de geleerde, dan de gewapende Pallas beminde". Niet te vergeefs had men zijne ondersteuning ingeroepen, en ware zijn wensch vervuld, dan zoude nu reeds, door de toetreding en samenwerking der twee andere Geldersche kwartieren van Nijmegen en Zutphen, de stichting eener Hoogeschool voor Gelderland haar volkomen beslag hebben verkregen.

Pontanus

Al lag de geheele verwezenlijking van dit plan toen nog in de verre toekomst, toch zag men zich in staat gesteld daaraan een begin van uitvoering te geven, door ettelijke hoogleeraren naar Harderwijk te beroepen en aan de thans opgerigte **Hoogeschool van het kwartier der Veluwe** te verbinden. De namen van Pontanus als historieschrijver, van Zevcotius als Latijnsch dichter en letterkundige, van Deusing op het gebied der geneeskunde, hebben eene meer dan ras voorbijgaande vermaardheid in de geschiedenis verworven. Maar ook de godgeleerdheid werd al aanstonds op eene waardige wijze vertegenwoordigd. Waren toch de eerste ontwerpers van dit plan hoofdzakelijk tot deze gedachte geleid door de dringende behoefte, welke zich deed gevoelen "ter opleiding van kundige mannen, welke aan de gemeente Gods Woord mogten verkondigen" hieraan lieten zij zich dan ook voornamelijk gelegen liggen. Later zullen wij gelegenheid hebben onderscheidene hoogleeraren in de godgeleerdheid, welke reeds gedurende het tijdperk, dat de hier gevestigde school den ze-

*Antonius Deusing (1612-1666)*²

digen naam van Veluwsche Kwartierschool bleef dragen, haren bloei hebben verhoogd, met eere te vermelden.

Maar hoe bereidwillig zich de Veluwe betoond had om, tot schraging en instandhouding eener eigene Hoogeschool, zich groote, geldelijke offers te getroosten, de last, die al zoo op hare schouderen rustte, bleek weldra te zwaar en drukkend, niet geëvenredigd te zijn naar hare beperkte krachten. De sober genoeg bezoldigde leeraars vonden maar al te zeer stof over achterstalligheid van betaling te klagen. Zekere kwijning moest wel het noodwendige gevolg daarvan zijn, en de vraag liet zich niet langer terugwijzen, of die kwijning niet in eene geheele uitering zou moeten eindigen. Maar hoe? Zou dan eene school, sinds eeuwen vermaard, wier roem zich steeds verder verspreid had en steeds hooger was geklommen, alleen wegens gebrek aan geldelijke ondersteuning, aan volslagen ondergang zijn gewijd? Neen! Eere aan Gelderland's toenmalige bewoners, dat hun gevoel zich daartegen verzette. Mogt al het grijze Nijmegen, zich met fierheid verheffende op zijne "Apostolische school " gelijke eere voor zich gewenscht hebben thans nu de nood drong, trok het even weinig als Zutphen de helpendi hand terug. Door de gemeenschappelijke samenwerking van al de deelen van het gewest, werd nu in het einde verworven, wat reeds prins Maurits begeerd, maar niet verworven had. Juist toen de Munstersche vrede den tachtigjarigen strijd met Nederland's volle onafhankelijkheid, als duur verworven prijs, bekroonde, stond de **Geldersche Hoogeschool**, door het besluit der Staten met universiteits regten gekroond, in gelijken rang met hare zusters te treden, en wij zagen den dag reeds angebroken, waarop hare stichting en inhuldiging luisterrijk zouden worden gevierd. Keeren wij voor een oogen blik derwaarts met onze verbeelding terug!

Al spoedig riep het klokgebrom de menigte in het heiligdom zamen, waar de predikant Otto Belkamp den kansel beklom en eene godsdienstige rede uitsprak, waarvan de tekst, aan den CXVIII^{den} Psalm ontleend, al aanstonds in de tot vrengd gestemde gemoederen een vollen weërgalm vond. Na het einde dezer godsdienstoefening stond de eigenlijke academische plegtigheid eerst een aanvang te nemen. Omstuwd door de gewapende burgerwacht, begaf zich de feesttrein in statigen optogt van het raadhuis naar de groote kerk. Aan het hoofd traden de nieuw benoemde curatoren, waarvan twee, Zeger van Arnhem en Johan van Wijnbergen, wegens hunne uitstekende verdiensten omtrent de stichting dezer Hoogeschool, hier bij name verdienen genoemd te worden. Op hen volgde het achtstal professoren, kenbaar aan hunne toga's en barret, waarvan sommigen hier voor het eerst optraden, anderen, zoals Johan Valckenier, hoogleeraar der godgeleerdheid en Hebreeuwsche taal, reeds aan de Veluwsche school waren verbonden geweest. Hieraan sloten zich de regeringsleden, weder gevolgd

door zoovele hooggeplaatste mannen, als tot opluistering van het feest van elders herwaarts waren gekomen, waaronder ook geleerden van naam, inzonderheid de beroemde Daniël Heynsius, de oogen naar zich trokken. Door de academische jongelingschap, zoo voltallig mogelijk opgekomen en mede statiglijk uitgedoscht, en de achter deze zich opstuwende volksmenigte, werd de feesttreim gesloten. Wegens de wit gepoeijerde lokken en het ter zijde hangend rappier der studenten, zouden wij thans geneigd zijn aan eene maskerade te denken, wisten wij uit de oude oorkonden niet, dat deze dragt reeds omstreeks het midden der zeventiende eeuw hier en elders was in zwang gekomen. Nu traden op het koor der kerk achtereenvolgens de curator Vijgh en de hoogleeraren Tollius, Christenius en Hornrus als feestredenaars op, terwijl de plegtige rede, tot scherping en vernieuwing der aandacht, nu en dan door zang en snarenspeel of vrolijke optog ten daar buiten werd afgewisseld.

Gelijk zich verwachten liet, werd de dag, die met eene kerkelijke plegtigheid begonnen was, met een maaltijd besloten. Een luisterrijke feestdich stond des avonds op het raadhuis voor meer dan tachtig gasten aangerigt. Tot laat in den nacht duurde de feestvreugde voort, terwijl lichtpijlen vlogen, vreugdeschoten knalden, vuurzwermen knetterden door de lucht; terwijl feestdronken en liederen werden aangeheven, ingesteld ter eere van allen, die eenig aandeel hadden aan de voorbereiding of stichting der thans voor goed gevestigde **Geldersche Hoogeschool**, van Geert Groote en de eerste stichters van het Fraterhuis af, tot den laatste der nog levende begunstigers en beschermers toe. Helaas! weinig vermoedde men, dat eene stichting, met zoo veel gejuich begroet, die zooveel heil voor de toekomst voorspelde, eenmaal in de geschiedenis zou vermeld staan, niet enkel als de laatst of jongstgeborene, maar ook als de vroegst gestorvene in de rij onzer vaderlandsche Hoogescholen.

noten:

4. Ik waag het in dezen van wijlen den hoogleeraar Bouman, den verwensteliiken geschiedschrijver der **Geldersche Hoogeschool**, wiens werk bij dit Tafereel als hoofdbron gediend heeft, van gevoelen te verschillen. Ik ontken niet, dat de boven medegeedeelde opgave uit de door hem aangehaalde woorden naar de letter kan worden afgeleid, en dat zij ook door latere schrijvers aldus verstaan en overgenomen is geworden; maar acht het toch verre het natuurlijkst en eenvoudigst, dat de aloude schrijver met dit berigt heeft willen zeggen: dat door deze ramp nagenoeg de geheele stad, met de woningen en bezittingen van anderhalf duizend inwoners, alsmede hare school, welke op dit tijdstip driehonderd-en-vijftig leerlingen telde, eene prooi der vlammen is geworden.
5. Antonius Deusing (1612-1666). Aanvaardde in 1639 een dubbelordinariaat in de fysica en wiskunde aan de academie te Harderwijk. Hij wordt tevens stadsgeneesheer en in 1642 combineert hij de professoraten met een hoogleraarschap in de medicijnen.

Na de Algemene Ledenvergadering van 26 februari j.l. met de lezing "100 jaar Militair Harderwijk" door Dhr. M. Elands dacht ik terug aan vroeger.

Ik heb in mijn jeugd altijd in de Smeepoortstraat gewoond. Toen ik 16 jaar was maakte ik kennis met twee militairen die Russisch studeerden op de School Militaire Inlichtingen Dienst in de Oranje-Nassaukazerne .

Een paar dagen later liep ik met een zus langs deze kazerne. Die beide militairen stonden op dat moment binnen de poort. Ze groetten wel maar kwamen niet naar ons toe, daarna stuurden zij mij een brief met de volgende uitleg;

Eén van die jongens was matroos. Omdat hij zijn kraag niet om had en er een Kapitein der Mariniers naast hen stond, die natuurlijk goed op de hoogte was met de tenue-voorschriften van de Koninklijke Marine, mochten zij geen stap buiten de poort zetten. Zij vonden dat zij zich daarom niet zo erg "gentleman like" hadden gedragen en boden mij beleefd hun excuus aan.

Nu ik dit terug lees, vind ik het schitterend dat 2 jongemannen van ongeveer 20 á 25 jaar aan een 16-jarig meisje met deze woorden hun verontschuldiging aanboden. Van een verdere kennismaking is overigens niets gekomen.

Misschien was het vroeger in dit opzicht allemaal wel leuker.

"Markant - 50 Harderwijkers en Hierdenaren"

Jos Kunne

Onder hen, pastoor Karel Mars (1915-1982), mede-oprichter van de Oudheidkundige Vereniging Herderewich,

Vijftig markante Harderwijkers en Hierdenaren met een even markant levensverhaal zijn samengebracht in het boek "Markant - 50 Harderwijkers en Hierdenaren". Het schetst in verhaal- en vertelvorm de betekenis voor de lokale samenleving van bekende en minder bekende stads- en dorpsgenoten, van eind jaren veertig tot nu. Zestig jaar recente geschiedenis, kleurrijk tot leven gebracht via alledaagse en geenszins alledaagse levensverhalen van meerdere generaties Harderwijkers en Hierdenaren. Van Eibert den Herder tot Theo Bos.

De verhalen in "Markant" zijn geschreven door vijftientwintig schrijvers en journalisten met een sterke binding aan Harderwijk en Hierden en hun inwoners. De auteurs zijn er geboren en getogen, zijn of waren er woonachtig of hebben er gewerkt als journalist of publicist. Het zijn daardoor eerlijke en soms kritische bijdragen geworden. Bij elk verhaal in het boek staat een pentekening van de geportretteerde Harderwijker of Hierdenaar, gemaakt door tekenaar Cas Hofstee. Samensteller van het boek is Jos Kunne. Initiatiefnemer is de Harderwijk Reeks, uitgever van een reeks boeken over historisch Harderwijk.

De officiële boekpresentatie was zaterdag 14 april in kunstcentrum Catharinakapel in Harderwijk. "Markant" is die dag vanaf 16.00 uur te koop bij boekhandel Bruna in Harderwijk en vanaf maandag daarna ook bij het Stedsmuseum Harderwijk. Prijs: € 22.50

De 50 geportretteerden in het boek "Markant":

Eibert den Herder, Willemien Krissel, Gijs Numan, Henk Kraaijenbrink, Vilmos Huszár, Hartog Beem, Douwe Bergsma, Frits den Herder, Jan van den Brink, Evert Jan Schimmel, Hendrik van Koot/Meester Koot, Gerrit Hamstra, Karel Mars, Dirk Klaassen, Leen Pfrommer, Hieke Strijd-Groenewegen, Jaap van Boeijen, Kees Petersen, Hartger Hop, Piet Dijkstra, Lineke Mol, Jan Boonen, Wim Bakkenes, Rende Brouwer en Henk Brouwer/Gebroeders Brouwer, Gerrit Timmer, Henk Schiffmacher sr., Klaas Roodenburg, Marinus Brandsen, Alja Cousin, Els Schrijver, Evert ten Hove, Peter Sanders, Elly Wassenaar-Fehling, Aart Foppen, Gien Slood-Baltus, Henk Molenaar, Henk Roozeboom, Evert Schuit, Lien Baron, Dries van den Berg, Jan Besselsen, Willem Brauckmann, Bep Timmer, Joz Brummans, Maurits de Weert, Henk Timmer, Roelof Klaassen, Jan Bos, Theo Bos.

de 25 auteurs van het boek "Markant":

Britta Alink, Theo Bakker, Marco van den Berg, Govert van der Boom, Mieneke Braakman, Nico de Bruijne, Robin Bruinsma, Alie Dijkslag, Teake Dijkstra, Henk Fidder, Jeroen Fidder, Gerri Horseling, Istvan Kövi, Annemarie Lamain, Kees van Loon, Liek Mulder, Hemmy van Reenen, Dim van Rhee, Harry Schipper, Heleen Slob, Toon van der Stappen, Wim Timmers, Lillian Verdoorn, Lo van der Wal, Erwin Winkelman.

Meer informatie: eindredacteur Harderwijk Reeks, Liek Mulder, 0341- 41 66 76.

Ingezonden:

Veldkampkerk viert vijftigjarig jubileum

Theo Bakker

In juni 2007 is het vijftig jaar geleden dat de Gereformeerde Veldkampkerk in Tweelingstad werd geopend. Dat was hard nodig, want door het groeiend aantal leden werd de Plantagekerk veel te klein. Bewoners van Tweelingstad kerkten dan ook al in het gebouw van de Hervormde gemeente aan de Pontanuslaan.

De nieuwe kerk had voor die tijd een modern ontwerp en werd spottend "Circus Andree" genoemd. Dit vanwege het puntdak en als kwinkslag naar de gedreven predikant Jac. Andree. De wereldbol en het groene verlichte kruis op het dak werden een herkenbaar baken in de nieuwbouwwijk. Vanaf het begin vormden de gemeenteleden van de Veldkampkerk een hechte gemeenschap. Veel aandacht ging uit naar de "meisjes" van Sonnevank, en de militairen die in de kazernes in de wijk gelegerd waren. Er werden speciale ouderlingen benoemd die belast werden met de pastorale zorg voor deze groepen.

In de eerste periode was de Veldkampkerk nog geënt op het model van voor de oorlog en de verzuiling. Nog in 1958 werd vanaf de kansel gepredikt tegen de verderfelijke invloed van het dansen, maar de tijden veranderden snel. In 1968 adverteerde dezelfde kerk voor een instuif met dansen, met als doel zoveel mogelijk jongeren over de vloer te krijgen.

De Veldkampkerk was vanaf het begin opgezet als wijkcentrum voor bewoners van Tweelingstad en er vonden regelmatig uitvoeringen en optredens plaats. De Veluwse Zangers repeteren er al 40 jaar en ook het gospelkoor "Rejoice Singers" werd er opgericht.

Als administratief centrum voor de Gereformeerde Kerken werd in 1980 het kerkelijk bureau opgericht dat tot op de dag van vandaag dienst doet. De Veldkampkerk kende vijf predikanten, ds. A. Derksen, ds. M.J. Bouwhuis, ds. L.G. Pleijsant, ds. K. Vaatstra en de huidige predikant ds. H. Mak. Harderwijk groeide zo hard dat er een 3de gereformeerde kerk nodig was, de "Stadsdennenkerk" die in 1969 werd geopend.

Nu, vijftig jaar later is de situatie heel anders. Tweelingstad is een wijk met een verouderende bevolking, de militairen zijn vertrokken en ook de "meisjes van Sonnevank" gaan niet meer vanzelfsprekend twee keer per zondag naar de kerk. Het aantal leden neemt af, omdat de gezinnen kleiner zijn en er minder sprake is van kerkelijke betrokkenheid.

Ook verhuisden veel jonge gezinnen naar Drielanden. De Veldkampkerk heeft dan ook te maken met een krimpend aantal leden en de toekomst van de kerk is onzeker.

Toch zijn er nog veel activiteiten en zijn er elke avond wel repetities en vergaderingen.

De jubileumcommissie wil dan ook positief aandacht geven aan het jubileum en op 16 juni wordt er een reünie georganiseerd en verschijnt een boekje over de geschiedenis van 50 jaar Veldkampkerk in Harderwijk. Het boekje bevat wetenswaardigheden over de kerk en de mensen die erbij betrokken zijn. Er is aandacht voor de predikanten, ouderlingen, diakenen, jeugdwerk, projecten en de vele activiteiten die vanuit de kerk zijn georganiseerd. Ook geeft het boekje een beeld van Tweelingstad in opbouw en er staan veel historische afbeeldingen in.

Het boekje verschijnt in juni 2007 in beperkte oplage en is voor leden van Herderewich met korting verkrijgbaar.

“50 jaar Veldkampkerk” is geschreven en samengesteld door Theo Bakker. Het bevat 80 pagina’s tekst en foto’s. De verkoopprijs is € 12.50

Leden van Herderewich betalen € 10.=

Het boekje is verkrijgbaar vanaf 18 juni bij het Kerkelijk Bureau van de Veldkampkerk te Harderwijk. (elke werkdag geopend van 9 tot 12).

Asbestona te Harderwijk

Op 6 november jl. onthulde wethouder F. de Lange samen met initiator en oud-Asbestona werknemer W. van den Bosch het beeld “de Asbestdelver”

Wethouder F. De Lange (links) en W. van den Bosch onthullen het teruggevonden beeld

Wethouder De Lange trok in zijn toespraak de vergelijking met de Limburgse mijnen. : Ook zwaar en ongezond werk, maar de mensen waren trots op wat ze deden. De wethouder gaf een kort overzicht van de geschiedenis van Asbestona. Hij citeerde grotendeels uit een recent historisch onderzoek¹ naar het asbestgebruik in Nederland.

“In 1935, een jaar eerder dan de fabriek in Goor, werd in Harderwijk onder de naam Asbestona N.V. een fabriek voor de productie van asbestcement-waren opgericht. De fabriek was de productieafdeling van de N.V. Hollandse Bouwstoffen Groothandel, die in Amersfoort zetelde en van waaruit de verkoop werd gedaan. Tussen 1935 en 1940 werd elk jaar de fabriek uitgebouwd en Asbestona had de wind dus flink in de zeilen. Toch reageerde

het bedrijf fel op de oprichting van de Eternit-fabriek in Goor, wat werd omschreven als “Belgisch kapitaal dat de Nederlandse markt de nek om draait”. Ook de door de overheid ondersteunde doorstart van Ferrocal in Doesburg in 1937, werd zwaar bekritiseerd. Blijkbaar werd de markt toch al (te) krap ervaren.

Ook na de oorlog groeide het bedrijf flink door. Tussen 1952 en 1976 werden 26 bouwvergunningen verleend voor uitbreidingen van de fabriek, zoals de bouw van nieuwe loodsen, kantoorruimtes en silo's.

Van 450 m² aan bebouwd en 1.150 m² aan onbebouwd terrein in 1935, groeide het bedrijf naar 15.000 m² bebouwd en 15.000 m² onbebouwd terrein in 1972. De fabriek begon in 1935 met een productiecapaciteit van 300.000 m² plaatmateriaal per jaar en 25 medewerkers. In 1936 werd al gesproken over de mogelijkheid tot verdrievoudiging tot 900.000 m².

Aan de Arbeidsinspectie werd in 1952 een verbruik van 600 ton chrysotiel en 40 ton amosiet gemeld. Bij een gemiddelde percentage van 12% asbestvezel voor asbestcement, zou dat neerkomen op 4.000 ton product. Verdere productie cijfers van de fabriek zijn niet bekend. Het eerstvolgende cijfer stamt uit 1979, toen het jaarlijkse verzelverbruik ongeveer 2.100 ton bedroeg, wat neerkomt op een productie van circa 17.000 ton, dus ruim vier keer zoveel als in 1952.

Asbestona maakte een breed scala aan artikelen. Er werden vlakke platen, golfplaten, gootstenen, fotobakken, dunwandige pijpen, goten, ventilatiekanalen, vuilstortkokers, schoorsteen- en ventilatiekappen, aquaria, pekelpakken en schotten voor de veehouderij gemaakt. Alleen leidingen voor hoge druk ontbraken in de lijst.

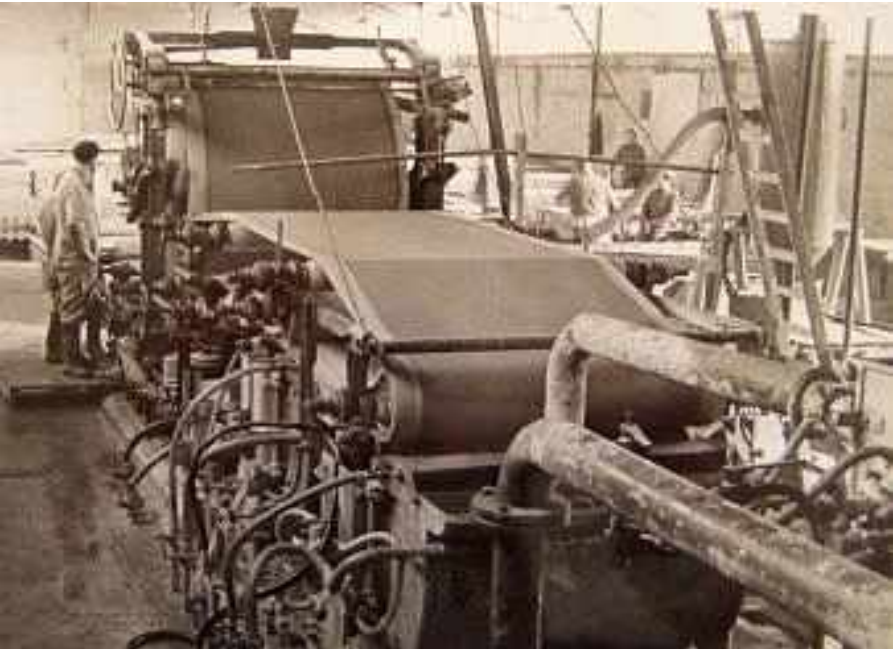

B. Van Beekhuizen bedient de zgn. "Hollander" (maal- en mengmachine)

De producten werden verkocht onder namen als Asbestona (asbest en portlandcement), V-stona (idem plus cellulose), Stonaflex (idem), en Vi-king. Een speciale golfplaat van Asbestona was de “Veluwse dakplaat, met minder golven per plaat en bedoeld voor decoratieve doeleinden. Veel verkocht werd de brandwerende plaat NORBRANDA. De plaat werd gemaakt van portland cement en kiezelgoer of bergmeel, bekend om zijn isolerende en brandwerende eigenschappen. De plaat bevatte verder 30% amosiet, de rode asbestvezel die het meest gebruikt werd in vuurbestendige materialen. Naast in flats ter afscherming van de ventilatieschachten en stortkokers, is het veel in boerderijen als brand-

werende plaat toegepast op de tussendeuren tussen de stal en het woon-gedeelte van de boerderijen.

In vergelijking met Goor lag in Harderwijk meer de nadruk op handwerk. Er was geen aparte buizenmachine. De pijpen werden vanuit de vlakke platen gemaakt. Het betrof pijpen voor de burgerlijke en utiliteitsbouw, zoals dunwandige pijpen voor regenpijpen en afvoerkanalen en dikwandige pijpen (meer platen op elkaar) voor grond- en standleiding.

Een buizenmachine

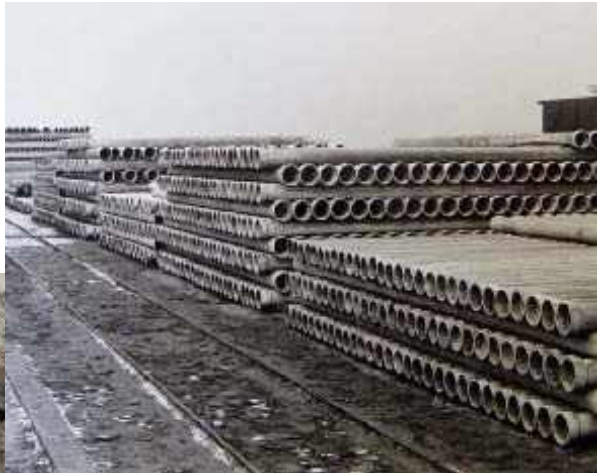
Nadat in 1935 aan het bedrijf een oprichtingsvergunning werd verleend, werden in de jaren vijftig alleen vergunningen verleend voor een oliegestookte verwarming en een ondergrondse benzinetank met pompinstallatie en in 1960 voor een automatische verfinstallatie voor het kleuren van golfplaten. In 1970 werd een compleet nieuwe vergunning voor de inmiddels sterk uitgebreide fabriek verleend. Er was toen sprake voor een kollergang voor het verder bewerken van de vezels en een Hollander voor het mengen van het cement, het water en de asbestvezels.

De ligging aan het water van het IJsselmeer bood het voordeel dat de grondstoffen per schip konden worden aangevoerd en in de beginjaren het afvalwater eenvoudig op open water kon worden geloosd.

De groei van Asbestona kwam na 1970 tot stilstand en de fabriek werd na dat jaar niet verder uitgebreid. In 1981 werd Asbestona overgenomen door Eternit en de productie van de NORBRANDA-platen overgebracht naar de fabriek in Goor. Het internationale Eternit-concern was begin jaren tachtig beter bestand tegen de gevolgen van de economische malaise dan het betrekkelijk kleine Asbestona. Voor de fabriek in Harderwijk werd een nieuwe hinderwetvergunning aangevraagd, gericht op de productie van golfplaten en vlakke platen. Uiteindelijk werd de aanvraag in maart 1983 weer ingetrokken. De productie werd in hetzelfde jaar beëindigd.

Misschien is het mogelijk om de geschiedenis van Asbestona uitgebreider weer te geven. Nu leven nog werknemers, die hun verhaal kunnen vertellen. Samen met W. van den Bosch zouden ze dit met behulp van Herdewich op papier kunnen zetten.

6. "Asbest in Kaart; Historisch onderzoek Asbestgebruik en Methode Asbest-kansenkaart"

Opslag buizen

Opslag golfplaten

Red.: Verwijderen van al het in het verleden geproduceerde asbest, is thans gehouden aan strenge eisen met betrekking tot gezondheid en milieu.

Wat Harderwijkse kranten precies 100 jaar geleden schreven.

Zoals altijd in het voorjaar verschijnen ook in 1907 de advertenties over grasverpachtingen e.d. weer in de kranten. Het gras van de gemeente is goed voor een opbrengst van fl. 3.099.= (vorig jaar fl. 4.011.=), terwijl het voorgras de gemeente fl. 1.728.= opgeleverd heeft, tegen fl. 1.822.= een jaar eerder.

In de Donkerstraat is een huis te huur, dat bewoond wordt door kapitein Van der Kellen. Het is te bevragen bij W. Wielenga, Donkerstraat.

VEILING te HARDERWIJK

Ten overstaan van
notaris Mr. J.F. Neeb
zullen op **Donderdag**

4 april 1907 bij inzet en op **Don-
derdag 11 april 1907** bij toeslag,
telkens des avonds om **acht uur** in
het hotel "BAARS" te Harderwijk,

worden geveild :

Voor de erven van den Heer B. R.
Hoetink

Nommer Een

Een Huis met Erf

en TUIJN in de Schoenmaker-
str. te *Harderwijk*, kadastraal
gemeente Harderwijk: Sectie

E no. 464, groot 1 are 98 centiaars ;
bevattende: beneden 4 Kamers, Keuken
en Kelder, boven 1 Kamer en 3
Zolders en voorzien van gas- en water-
leiding en verdere gemakken.

De erven van de heer Hoetink, die 20 januari overleden is, bieden zijn bezit te koop aan: een huis aan de Schoenmakersstraat, een tuin met koepel aan de Grintweg, een tuin met tuinhuis aan de Grintweg, een tuin buiten de Grote Poort en een perceel grasland aan zee. Voor Willem Kuiper wordt een huis aan de Rabbi-straat geveild. Het wordt gekocht door W. van Raalten voor fl. 1021.=. Kuiper houdt ook erf- huis aan de Smeepoortenbrink wegens zijn vertrek naar Amerika. In dat land wordt de Harderwijker Courant blijkbaar ook gelezen, want de krant laat onder de rubriek corres- pondentie in een klein berichtje aan de daar wonende Mr. G. Mouw weten, dat het abon- nementsgeld ontvangen is. De emigrerende familie Natte heeft een droeve reis, want in de krant van 20 april is te lezen dat de zusjes Klasina Cornelia en Maria Natte van 6 en 8 jaar op resp. 4 en 5 maart aan boord van het s.s. Potsdam op reis naar Amerika zijn overleden. Veel aandacht is er voor de begrafenis van jonkheer Cornelis Johannes Sandberg van Essenburg, die 24 april op 64-jarige leeftijd overleden is.

Op den huize Essenburg overleed Woensdagavond jhr. Cornelis Johannes Sandberg van Essenburg, in den ouderdom van 64 jaar. De overledene genoot de algemeene achting en genegenheid van zijne omgeving: *Hierden* vooral ondervond zijne belangstelling, met raad en daad was hij steeds bereid de bewoners te steunen. Heden middag werd zijn stoffelijk overschot in den grafkelder der familie Sandberg op onze begraafplaats bijgezet. *Zes* volgroetsen maakten den lijkstoot uit, terwijl als dragers bij den lijkwagen zich hadden aangeboden 12 boeren in de eigenaardige *Hierder* rouwkleederdracht, als een blijk van erbidige hulde, om hem de laatste eer te bewijzen. Te één ure verliet de stoet het sterfhuys om tegen 2 uur op het kerkhof aan te komen, waar reeds vele vrienden en kennissen tegenwoordig waren. De overledene heeft vroeger een tijdlang in Harderwijk gewoond en was van hier naar Zwolle vertrokken, waarna hij zich, na het overlijden zijns vaders, op het familiekaedel Groot Essenburg vestigde.

Het Koloniaal Werfdepot behoort tot het verle- den, zo wordt nog eens vermeld. Ter gelegen- heid van het afscheid is er een etentje bij hotel Baars en wordt er nog muziek ten gehore ge- bracht. Wie iets te vorderen heeft van de mili- taire cantine moet de rekening voor 27 april indienen. De Minister v. Oorlog heeft bepaald

dat officier van gezondheid C.H.L. Baelde tot chef van het Militair Hospitaal is benoemd. Hier viert de oppasser J.J. Blokhuizen zijn 12-jarige jubileum en hij ontvangt de bijbehorende medaille.

Mr. Fock, de minister van Koloniën bezoekt Harderwijk en bezichtigt de kazerne en het hospitaal. Er is hoop op een vast garnizoen door vestiging van een bataljon uit Utrecht, maar dat gaat voorlopig nog niet door. Er circuleren echter ook (voor Harderwijk minder gunstige) berichten, dat Hatterm garnizoensplaats kan worden; de regering heeft er 150 bunder grond aangevraagd.

Na opheffing van de militaire bakkerij is de levering van het munitiebrood voor dit jaar opgedragen aan de heer Z. Cageling "ad. fl. 0.06 per ration van 600 gram". Er wordt een leverancier van spek voor de soldatenmenage van de Koloniale Reserve gezocht en iemand voor de levering van aardappelen, maar een toewijzing heeft niet plaats; er zal steeds zo voordelig mogelijk worden ingekocht. Eind mei wordt er in de stad een inlandse deserteur aangetroffen, een "Javaantje" met de naam Madari, dat heg noch steg weet. Op 8 juni wordt hij, met nog drie anderen, op de trein naar Rotterdam gezet en vandaar naar zijn land teruggebracht.

Tijdens de lange winter is er volop gelegenheid geweest om mooie foto's van ijs en sneeuw te maken en in april kondigt W. Wielenga de uitgave van 13 nieuwe ansichten van ijs- en sneeuwgezichten aan, voor de prijs van 5 cent per exemplaar en 65 cent voor de hele serie.

Bekendmaking
VAN DE
GROOTE BAZAR.

In navolging der
grote steden zal de
GROOTE BAZAR vanaf 1 Mei
's avonds sluiten om negen uur
en Zaterdagavonds om 11 uur.

Let nu nog even goed op
S. V. P.

De GROOTE BAZAR verkoopt
zoals bekend à contant; om
hierin haar geachte clientèle en
begunstigers tegemoet te komen,
geeft zij

voor elke gulden 2 pct. korting
en die
voor 10 gulden en daarboven
koopt ontvangt 5 pct. korting.

Dit vanaf heden in te gaan.

Onder beleefde aanbeveling,
Wed. H. KARSSSEN.

Die voor f 1 koopt bet. f 0.98. Die voor f 10 koopt bet. f 9.50.

De bazar van de wed. H. Karssen neemt de openingstijden van de winkels in de grote steden over, zo blijkt uit een advertentie.

De fotograaf Schoonenboom maakt bekend dat zijn zaak ook met de feestdagen geopend is, waarop zijn collega E.J. v.d. Horst niet achterblijft en in een nog grotere advertentie laat weten dat klanten ook bij hem met de Pinksterdagen terecht kunnen. Hoewel het op marktdagen wel goed loopt, heeft het Volkskoffiehuis toch meer inkomsten nodig, zo blijkt uit het jaarverslag. Het aantal leden en begunstigers is afgenomen. Tot drie keer toe is de politie genoodzaakt op de weekmarkt een partij voor consumptie afgekeurd vet in beslag te nemen en te vernietigen.

De vereniging Steunt Elkander heeft er bij de gemeente nog weer eens op aange-

drongen, dat vooral de ingezetenen in aanmerking komen voor de leveranties aan de gemeente. Ook wordt er geadviseerd om, net als in andere plaatsen, marktgeld te gaan heffen, maar in de raad denkt men dat de kosten hiervan niet tegen de baten zullen opwegen.

T. v.d. Zande zoekt een leverancier voor 3 α 4000 takkebossen, die geschikt zijn voor de bezemproductie.

Wie breiwerk wil laten verrichten kan terecht bij de machinale breiïnricting Van Lom in de Luttekepoortstraat.

Een hotel in de stad krijgt klandizie, omdat op de Stationslaan een auto met het kenteken M 463 niet verder kan wegens lekke banden. De inzittenden, die op weg zijn naar Nijmegen, moeten noodgedwongen de nacht hier doorbrengen.

Juffr. Vrieling in de Kerkstraat zoekt "terstond" een werkster en mevrouw Vitringa een tweede meid. Verder wordt gevraagd een "Jongmensch voor schrijf- en loopwerk, bij de tabaksfabriek aan de Kaatsbaan te vervoegen".

In de gemeenteraad komt diverse keren de huur van de rectorswoning voor de burgemeester ter sprake. Tot 1 november mag de woning gehuurd worden, maar doorlopende huur na die datum is in strijd met de gemeentewet. Er zal n.l. een bedrag van fl. 400.= per jaar op de jaarwedde van de burgemeester worden ingehouden, om hem vrij wonen te verschaffen. Maar aangezien het salaris door Gedeputeerde Staten (na het horen van de raad) vastgesteld is, moet er over deze zaak weer een nieuw besluit komen.

De Rectors- cq Burgemeesterswoning is het 3e huis rechts, met de luiken

De begroting voor de bouw van een school houdt de gemoederen lang bezig. Wel wordt er snel besloten een tekening te laten maken om naast de school in Hierden een woning te bouwen voor het hoofd van de school. De woning mag niet meer dan fl. 4.000.= kosten.

Het lukt nog steeds niet de schoolcommissie voltallig te krijgen, want ook de heer Goossen bedankt voor zijn benoeming. De onderwijzeres aan school C mej. Miedema wordt benoemd aan de school voor "M.U.L.O Onderwijs" in Baarn. De heer E. Hamstra Azn. neemt in Hierden tijdelijk de taken over van het door ziekte getroffen schoolhoofd A. Jansen.

In de gemeenteraad komt de verordening inkomen onderwijzend personeel ter sprake. Bij militaire dienstplicht krijgen gehuwde onderwijzers gedurende vier kwartalen resp. 100, 75, 50 en 25% van hun salaris doorbetaald. Nu blijkt dat in Hierden deze regeling ook toegepast is op een ongehuwde onderwijzer, wat eigenlijk niet de bedoeling van deze regeling is.

BEKENDMAKING.
Burgemeester en Wethouders van Harderwijk;
Gelet op art. 30, 2e lid der Rijksoverordening, afgekondigd 13 April 1907;
Brengen ter openbare kennis dat bij hun besluit van 18 April, als wegen voor de doorgaand verkeer linnen de bebouwde kom, op welke voor bestuurders van rijwielen en bestuurders van motorrijtuigen de verbodsbepaling om harder te rijden dan 10 K.M. in het uur niet toepasselijk is, zijn aangewezen de volgende wegen: „Het gedeelte van „de Singel”, (niet 131 van den ligger) van de Smeepoort tot aan de „oude Touwbaan”, (no. 124); de geheele „oude Touwbaan” en het gedeelte van de „Engesteeg” (no. 130) tusschen de „Zoldersteeg” en den Rijkestraatweg.”
Harderwijk, den 20 April 1907.
Burgemeester en Wethouders voornoemd,
M. G. J. KEMPERS,
De Secretaris,
DE VIDAL.

Door B&W wordt een wijziging in de rijverordening aangekondigd voor de kom van de gemeente. Het betreft de instelling van een maximumsnelheid, die echter niet geldt op wegen, die "geschikt en vereischt" zijn voor doorgaand verkeer.

Verder hebben B&W de woningen met de nummers B 97, 100, 106, 116, 132 en C 29 onbewoonbaar verklaard, terwijl de nummers B 11, 140 en 133 door verbetering weer voor bewoning geschikt zijn. (betreft huizen in de Doelenstrat. red.)

In de Gereformeerde kerk is er na de avonddienst van 9 juni voor de mannelijke lidmaten gelegenheid

om via hun stem te bepalen welke predikant van een tweetal een beroep zal ontvangen. Er kan gekozen worden tussen Ds. J.G. Meijnen te Vlaardingen en Ds. A. Hoeneveld te Kockengen. De laatste krijgt het beroep, maar hij bedankt. In de Concertzaal komt de zendeling P. Kelling aan de hand van lichtbeelden spreken over de Sangir- en Talauteilanden. Hiervoor wordt grote belangstelling verwacht, omdat plaatsgenoot G. ten Broek daar hoopt te gaan werken. Ook is te lezen dat de oud-Harderwijker pater Van de Weijer missiewerk in Brazilië zal gaan doen.

VERGADERING
VAN DE
afdeeling „Harderwijk”
VAN HET
N. Bijbelgenootschap
op **Zondag 16 Juni a.s.** te *Harderwijk* des avonds na de opwekkingsrede, welke te **5½ uur** zal gehouden worden door **Ds. G. SPLJKERBOER.**
Namens het Bestuur,
Ds. G. SPLJKERBOER, Voorz.
J. BRONS, Secr.

Een week later wordt in de Grote Kerk een vergadering van het Ned. Bijbelgenootschap belegd.

Enkele Harderwijkers vieren een jubileum. Zo werkt Jacob Willemsen 50 jaar bij zijn werkgever, eerst bij H.G. en nu bij B. Goosens. Bezoeken worden 12 juni van 11 - 4 uur afge wacht in gebouw Obadja.

De gasfitter Dirk Barend Krijdsijk is op 15 juni 40 jaar in dienst bij de gasfabriek. Op de receptie wordt hem de titel "baas" verleend.

De naam van de heer J.H. de Vidal de St.

Germain komt vaak in de kolommen van de krant voor, maar nu betreft het zijn jubileum. Op 11 april is het 25 jaar geleden dat hij, komende uit Zutphen, als gemeentesecretaris werd beëdigd.

In diensttijd overtreft de koeherder G. Dooijeweerd al deze jubilarissen. Op 71-jarige leeftijd heeft hij eervol ontlag aangevraagd. Vanaf zijn 18e jaar is hij 53 jaar in functie geweest.

De familie C. Kok C.Gzn plaatst een dankbetuiging voor de belangstelling bij hun 25-jarige huwelijk op 5 april. Twee echtparen vieren 14 mei hun koperen huwelijksjubileum. Het betreft de familie Petersen-Van der Zanden, voor wie hun schoonzuster G. Schuchard-van der Zanden een advertentie plaatst, en de familie Van Straalen-Leeman. Bij dit echtpaar wordt op 2 juni een dochter Terese Johanna geboren.

Het Hof te Arnhem heeft stadgenoot A.B., zonder beroep, vrijgesproken wegens koppelarij. Op 1e Paasdag komt de politie in actie i.v.m. een vechtpartij in een café aan de Smeepoortenbrink, waar de vissers gebr. F. bij betrokken zijn. Ook de volgende dag is het nog onrustig.

Over de voorjaarsveemarkten, de laatste op 1 mei, worden geen klachten vernomen.

Bij de politie wordt een lakstempeltje als verloren aangegeven, terwijl er een streng koralen met zilveren slotje is gevonden.

W. van der Veen, de tuinman van de heer Neeb, heeft op 27 mei de eerste aardappelen van de koude grond geogst. Het zijn Andijker Muisjes, die al flink van grootte zijn. Ze zijn bemest met slakkenmeel en er zijn bloempotten gebruikt tegen de vorst. Een paar dagen later lopen diverse gewassen, w.o. veel aardappelplanten, nog flinke schade op als het in de nacht van 29 op 30 mei zo hard vriest, dat de weilanden 's ochtends wit zijn. Het is dan al zo'n tien dagen na de heel koud verlopen Pinksterdagen, waarop de maximumtemperaturen wel zo'n 40% lager zijn uitgevallen dan in 1906. Overigens vielen de Pinksterdagen toen twee weken later in het seizoen.

Provinciale Staten.
 De uitslag der stemming in het district Putten konden wij Donderdag, dank zij de telefoon en de telegraaf, reeds Donderdagavond per bulletin in onze stad en omgeving bekend maken. Wij laten deze hier volgen:

	Kortlang.	Roosmale Nepveu.	Vitrings.
Harderwijk	357	377	310
Ermelo	285	282	48
Nunspeet	208	218	82
Elspeet	26	26	21
Putten	404	447	30
Diermen	84	89	8
Nijkerk	619	655	154
Hoeveraken	45	48	10
Totaal	2028	2142	663
Herkozen	Kortlang en Roosmale Nepveu.		

Er komen verkiezingen voor de Provinciale Staten aan en ook worden er al namen van kandidaten voor de gemeenteraad genoemd. Er is over dit onderwerp blijkbaar een ingezonden brief van een zekere B.G. ontvangen, want als reactie van de krant is in een klein berichtje te lezen, dat er in verkiezingstijd geen ingezonden brieven worden geplaatst

Het nummer van woensdag 19 juni van De Harderwijker, dat volgens de uitgever veel wetenswaardigs bevat, wordt bij A.J. Wuestman op aanvraag gratis uitgereikt. Een week later kondigt boekhandel W. Wielenga aan: De Prins komt. Het blijkt echter niet om een vorstelijk bezoek te

gaan, maar om de bladen De Prins en De Spiegel, waarop men zich voor 75 cent per 3 maanden kan abonneren. Bij het Algemeen Handelsblad wordt een Kinderweekblad uitgegeven, dat vanaf 1 april ook los van de krant verkrijgbaar is. Het kost fl. 0.50 per kwartaal.

Tot besluit een sportbericht: Op 12 juni wordt er een voetbalwedstrijd georganiseerd tussen de plaatselijke club H.V.C. en het onderofficiersgarnizoen. De wedstrijd wordt door H.V.C. overweldigend gewonnen met 7-1.

De heer Deitmers heeft bij zijn bezoek aan Zuid-Afrika ontdekt dat men een monument heeft opgericht voor hun eigen taal, het "Suit Afrikaans"
Het Afrikaans is een dochtertaal van het Nederlands. Het is de moedertaal van ruim 6,5 miljoen mensen (blanken, zwarten en kleurlingen) in Zuid-Afrika en Namibië. Voor 13 miljoen andere Zuid-Afrikanen is Afrikaans de tweede taal.

Enkele aardige voorbeelden uit die "dochtertaal":

bejaardenhuis	= aftreden oord	en ook nog:	
telegram	= kabelgram		
autoweg	= teerpad of teerpaai	snackbar	= peuzelkroeg
eten voor onderweg	= padkos	pin-up girl	= prikkelpop
stopplaats voor auto	= aftrekplek	lolly	= stokkielekker
kraampje langs de weg	= padstal	tv	= beeldradio
popcorn	= springmais	lift	= hijsbak
goede reis	= mooi reisje	oksels	= kietelbakkies
zelfrijzend bakmeel	= bruis meel	kindertjes	= kleingoed
verborgen ingang	= versteekte ingang	lieveling	= hartlam
verkeerslicht	= robot	couveuzekindje	= broeikasbaby

Zijn bezoek kreeg ook nog een Harderwijks tintje toen hij in een kerk deze grafsteen vond:

Deze keer weer eens een “vreemde Harderwieker”.

Op 23-2-1843 trouwde Johanna (Antje) Foppen met de 53-jarige, hoog onderscheiden militair, Joannes Jacobus Germans. Toen zij trouwden, waren er al twee kindertjes geboren en alweer overleden, t.w. Franciscus, op 27-3-1836 (overleden 19-2-1837) en Engelina, op 2-2-1838 (overleden 7-4-1838). Je vraagt je af, waarom trouwden ze niet eerder ? Er zijn twee mogelijkheden:

7. Joannes mocht van zijn commandant niet trouwen. Dat is niet waarschijnlijk, want hij was niet zo jong meer toen het eerste kind geboren werd.
8. Johanna mocht van haar ouders niet met hem trouwen, hij was nl. Rooms-Katholiek. Om te mogen trouwen, moest je tot je 30e jaar toestemming van je ouders hebben.

We kunnen het niet meer vragen, alleen is 't wel bijzonder, dat de vader van de bruid niet bij de huwelijksvoltrekking aanwezig was. Haar moeder was in die tijd al overleden.

Lang heeft het huwelijk niet geduurd, Joannes overleed al binnen 2 jaar. De weduwe heeft daarna nog een korte tijd een relatie gehad met een onbekende man, waaruit op 17-11-1849 een dochter Dirkje is geboren. Zij overleed binnen 2 jaar, op 10-6-1851. Veel geluk had ze niet met haar kinderen. Zelf overleed ze al in 1855; hun zoon Heimen was toen 11 jaar. Vermoedelijk is hij in het kinderhuis opgenomen. Deze Heimen kreeg met zijn vrouw Jannetje 9 kinderen, waarvan er 3 jong zijn overleden.

Hieronder volgt de genealogie van de familie Germans.

(alle geboortes, dopen, huwelijken en overlijdens zijn, tenzij anders vermeld, te H'wijk)

I **Joannes Jacobus GERMANS**, militair, geboren te Geertruidenberg 29-8-1790 en overleden te Harderwijk 12-12-1844. Zoon van Wilhelmus Germans en Engelina van Lotteren. Op zijn overlijdensakte staat vermeld: Onderscheiden met de Militaire Willemsorde 4e klasse.

Trouwt op 23-2-1843 met **Johanna (Antje) FOPPEN**, dienstmeid, breidster, geboren 3-1-1810 en gedoopt 7-1-1810, overleden Utrecht 28-3-1855, dochter van **Aart FOPPEN** en **Steijntje Samuels MONS**.

Uit dit huwelijk:

1. **Heimen** (zie II).

II **Heimen GERMANS**, arbeider, geboren 31-3-1844 en overleden 19-6-1917.

Trouwt 5-5-1869 **Jannetje HIJMENS**, geboren 11-3-1846 en overleden 1-2-1935, dochter van **Heijmen HIJMENS** en **Grietje (Margaretha) RENDEN**.

Uit dit huwelijk:

1. **Johannes Jacobus**, geboren 16-3-1870.
2. **Grietje**, geboren 26-1-1873, overl.13-7-1952. Trouwt 25-4-1894 **Hendrik de WEERDT**, geboren Hattem circa 1864, overleden 10-6-1928, zoon van **Christiaan de WEERDT** en **Gerrigje van EMST**.
3. **Heimen**, geboren 17-10-1875 en overleden 19-8-1876.
4. **Johanna**, geboren 2-3-1878 en overleden 13-6-1879.
5. **Heimen** (zie IIIa).
6. **Nikus Lambertus** (zie IIIb).
7. **Johanna Hendrika**, geboren 2-12-1885, begraven 14-7-1965. Trouwt 14-4-1909 **Marten VELDHOEN**, geboren 13-5-1884, zoon van **Derk Harmen VELTHOEN** en **Jannetje SMIT**.
8. **Lambertus**, geboren 2-12-1885. Hij trouwt te Zwolle 30-8-1917 met Lamberta Plender.
9. **Aaltje**, geboren 2-4-1890, overleden 4-3-1891.

IIIa **Heimen GERMANS**, arbeider, geboren 31-3-1880, overleden 21-6-1972.

Trouwt 9-9-1908 **Maartje KARSSSEN**, geboren 20-10-1886 en overleden 25-4-1956, dochter van **Bartus KARSSSEN** en **Aartje HOFSTEDE**.

Uit dit huwelijk:

1. **Bartus** (zie IV).
2. **Jannetje**, geboren Spaarndam 23-4-1915, overleden te Harder-wijk 11-2-2006. Trouwt 3-5-1939 **Aart DOORNHOF**, timmerman, eendenhouder, geboren 20-7-1907, overleden 10-6-1980, zoon van **Christiaan DOORNHOF** en **Diena LUITING**.

IIIb **Nikus Lambertus GERMANS**, arbeider, geboren 6-5-1883, overleden 9-3-1964.

Trouwt 20-10-1909 **Jacoba van ZIJL**, geboren 30-12-1885, overleden 12-1-1959, dochter van **Willem van ZIJL** en **Bartjen TROOST**.

Uit dit huwelijk:

1. **Jannetje (Janny)**, geboren 3-4-1910.
Trouwt 12-8-1931 **Jan BERGHORST**, slagersknecht, geboren Nunspeet 24-11-1902, zoon van **Gerrit BERGHORST** en **Johan-na NAGELHOUT**.
2. **Grietje**, dienstbode, geboren Spaarndam 4-3-1917.
3. **Heimen**, geboren Spaarndam 20-10-1918.
4. **Bartje**, dienstbode, geboren 5-2-1921.
5. **Nikus Lambertus**, geboren 2-2-1924.
Trouwt aug. 1950 **H.J. HEUKELUM**, geboren 1929.
6. **Jacoba**, geboren 1-9-1926.
7. **Hendrik**, geboren 21-2-1928, overleden 5-10-1985.

- IV **Bartus GERMANS**, klinker-voorslaander bij scheepsbouw, geboren Spaarndam 14-8-1912.
Trouwt Harderwijk 15-11-1933 **Keetje EIKENHORST**, geboren 26-5-1913, dochter van **Abraham EIKENHORST** en **Keetje SPEK**.

Uit dit huwelijk:

1. **Maartje**, geboren 30-4-1934.
2. **Cornelia**, geboren 13-9-1936.
3. **Abraham**, geboren 3-8-1938.

De **Militaire Willems-Orde**, kortweg **MWO**, is de hoogste Nederlandse militaire onderscheiding. De orde werd op 30 april 1815 ingesteld door Koning Willem I: "*tot belooning van uitstekende daden van moed, beleid en trouw, bedreven door diegenen, welke, zoo ter zee als te lande, in welke betrekking ook, en zonder onderscheid van stand of rang, Ons en het Vaderland dienen.*"

Bron: Wikipedia

Afbeelding: Militaire Willemsorde 4e klasse

Samenstelling bestuur, werkgroepen en meewerkende leden

Bestuur:	Straat	Plaats	telefoon	functie
N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	Harderwijk	42 13 42	voorzitter
P. Stellingwerf	Mette Gerritskamp 5	Harderwijk	55 23 42	secretaris
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	Harderwijk	41 44 31	penningm.
J. de Groot	Stationslaan 165	Harderwijk	42 82 72	excursies
R. Schouten	Roggelaan 6	Harderwijk	06-49751078	pr

Redactie:

R.K.S. Beute	Smeepoortenbrink 17	Harderwijk	41 62 63	hfd.red.
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	Harderwijk	42 06 93	lid
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	Harderwijk	41 44 31	lid

Ledenadministratie

K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	Harderwijk	41 44 31	
----------------	-----------------	------------	----------	--

Werkgroep archeologie:

N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	Harderwijk	42 13 42	voorzitter
namens de Archeologische Werkgroep Nederland:				
H.W. Stuurman	Rietgorsmeen 74	Harderwijk	43 48 78	lid

Werkgroep genealogie:

R. Uittien-Jacobs	J.P.Heyelaan 58	Harderwijk	41 44 31	voorzitter
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	Harderwijk	42 06 93	lid
A. Jansen	Nassaulaan 5	Ermelo	55 16 03	lid
J.J. Pettinga	Emdenmeen 14	Harderwijk	42 03 10	lid
E. Numan-Boumans	Venkel 24	Dronten	0321-338212	lid
J. v. Bruggen-Moorkamp	Zeilmakerstraat 2	Harderwijk	41 00 18	lid
C. Bruinink-Vlsser	Melis Stokelaan 33	Harderwijk	42 51 15	lid
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	Harderwijk	41 44 31	lid

Werkgroep Kroniek van Harderwijk:

G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	Harderwijk	42 06 93	lid
G. Berends	Rederijkerstraat 8	Harderwijk	41 34 98	lid
A.F. van Eeden	Selhorsthoof 3	Harderwijk	41 41 36	lid

Werkgroep Open Monumentendag

N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	Harderwijk	42 13 42	voorzitter
R. Poolen-Brouwer.	Kruisweg 4, Hierden	Hierden	41 73 24	lid
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	Harderwijk	41 44 31	lid
Namens het Stads Gilde:	Mevr. A. Philipsen	Harderwijk		

Werkgroep Excursies

Fam. Knook	Irenelaan 6	Putten	35 88 57	voorzitter
J.C. de Groot	Stationslaan 165	Harderwijk	42 82 72	lid

Werkgroep Geveldocumentatie

R.K.S. Beute Smeepoortenbrink 17 Harderwijk 41 62 63

Werkgroep Website

R. Schouten Roggelaan 6 Harderwijk 06 -49751078

Werkgroep Redactiecommissie "Harderwijkreeks"

J.J.H. Kooiman Burg. Numanlaan 76 Harderwijk 41 96 38

J.P.H. van Valderen Muntplein 21 Harderwijk 43 07 44

Werkgroep Verspreiding Vittepraetje

hoofddistributeur P. J. van Wageningen 41 73 35

reserve hfd.distributeur G. Berends 41 34 98

verspreiders

wijk

naam	adres	telefoon
1 = Stadsweiden 1	B. Karssen	Gruttomeen 39 42 10 73
2 = Slingerbos	mevr. C.Deitmers	Stationslaan 117-19 41 51 55
3 = Wittenh./Veldkamp	mevr. de Vries	Rooseveltlaan 24
4 = De Stad	Mevr. E. Beute-Oskam	Smeepoortenbrink 17 41 62 63
5 = Stadsdennen	H. Schaaf	Guido Gezellelaan 4 41 43 38
6 = Stationslaan	H. Skora	Churchill-laan 23 41 53 97
7 = Zeebuurt	L. Postma	Hendric Stevinstraat 8 41 51 78
8 = Hierden	mevr. Messerschmidt	Zuiderzeestraatweg 61 45 21 83
9 = Ermelo	T. Goossens	De Acht Schepel 18 55 42 76
10 = Frankrijk	B.A.M.M.v.d.Voordt	Kuulekamp 6 41 96 15
11 = Drielanden	N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13 42 13 42
12 = Ceintuurbaan	P. J. van Wageningen	Mecklenburglaan 84 41 73 35
13= Stadsweiden 2	C.Th. van der Heijden	Bunschotermeen 21 42 09 71
14 = Vissersbuurt	J.J.H. Kooiman	Burg. Numanlaan 76 41 96 38
15 = Friesegracht	M. van Broekhoven	Friesegracht 7 41 51 73

reserve-verspreiders Harderwijk

J.C. Bood	Bachdreef 239	43 36 92
A. den Oudsten	Burg. Numanlaan 24	42 06 45
Fam. Uittien	J.P.Heyelaan 58	41 44 31
Mevr. J. Spaan-Foppen	Da Costastraat 11	41 55 64

reserve-verspreiders Hierden

B. Rugers	Duinlaan t.o. 19	45 20 61
Mevr. de Gans	Beekweg 8	45 21 06
L.W. Warmenhoven	Oostermheenweg 16	45 19 05

reserve-verspreiders Ermelo

Mevr. Beijer	Azalealaan 11	5 5 3 0 2 0
W. Hamstra	Harderwijkerweg 157	4 2 3 0 1 1

HARDERWIJK

EENDENKOOI

Oudheidkundige vereniging
"HERDEREWICH"
Postbus 210,
3840 AE Harderwijk